

**LIETUVOS SPORTO UNIVERSITETAS
SPORTO EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
SPORTINĖS REKREACIJOS IR TURIZMO STUDIJŲ PROGRAMA**

GABIJA CHACHLAUSKAITĖ

**LAISVALAIKIO PASLAUGŲ ĮTAKA JONAVOS RAJONO
GYVENTOJŲ GYVENIMO KOKYBEI**

BAKALAURO BAIGIAMASIS DARBAS

Darbo vadovė: lekt. dr. Daiva Bulotienė

Baigiamųjų darbų aprobavimo komisija ginti baigiamąjį darbą: *rekomenduoja/nerekomenduoja*

Baigiamųjų darbų aprobavimo pirmininkas:

Baigiamųjų darbų ir jų gynimo vertinimo komisijos įvertinimas:

Baigiamųjų darbų ir jų gynimo vertinimo komisijos sekretorė (-ius):

KAUNAS 2013

TURINYS

SANTRAUKA	3
SUMMARY	4
ĮVADAS	5
1. LITERATŪROS APŽVALGA	7
1.1. Laisvalaikio ir rekreacijos samprata	7
1.2. Paslaugos samprata rekreacijos ir turizmo versle	11
1.3. Gyvenimo kokybės ypatumai	15
1.4. Gyvenimo kokybės tyrimai	19
2. TYRIMO METODIKA IR ORGANIZAVIMAS	24
2.1. Tyrimo procesas, metodai ir imtis	24
2.2. Tyrimo charakteristika	25
3. REZULTATAI IR JŲ APTARIMAS	28
IŠVADOS	38
LITERATŪRA	39
PRIEDAI	41

SANTRAUKA

Laisvalaikio paslaugų įtaka Jonavos rajono gyventojų gyvenimo kokybei

Raktiniai žodžiai: laisvalaikis, paslauga, gyvenimo kokybė, paslaugų įtaka gyvenimo kokybei.

Darbo objektas: laisvalaikio paslaugų įtaka gyvenimo kokybei.

Darbo tikslas: nustatyti laisvalaikio paslaugų įtaką Jonavos rajono gyventojų gyvenimo kokybei.

Darbo uždaviniai:

1. Apibrėžti laisvalaikio ir rekreacijos sampratą;
2. Atskleisti paslaugos sampratą rekreacijos ir turizmo versle;
3. Apžvelgti gyvenimo kokybės ypatumus ir tyrimus;
4. Ištirti Jonavos rajone teikiamų laisvalaikio paslaugų įtaką Jonavos rajono gyventojų gyvenimo kokybei.

Probleminis klausimas – kokią įtaką Jonavos rajono gyventojų gyvenimo kokybei turi laisvalaikio paslaugos teikiamos Jonavos rajone?

Svarbiausi rezultatai ir išvados: atlikus tyrimą buvo išsiaiškinta, kad laisvalaikis įtakoja Jonavos rajono gyventojų gyvenimo kokybę, tačiau įvertinus respondentų gyvenimo kokybės rodiklius paaiškėjo, kad respondentai ne itin patenkinti laisvalaikio galimybėmis Jonavos rajone. Todėl Jonavoje būtina praplėsti laisvalaikio paslaugų asortimentą, kad pagerinti jonaviečių gyvenimo kokybę. Be to, buvo identifikuota, jog Jonavos rajono gyventojai laisvalaikio paslaugas renkasi atsižvelgę į finansus, nes gauna vidutines arba žemesnes nei vidutines pajamas per mėnesį bei laisvalaikiui dažniausiai išleidžia nuo šimto iki dviejų šimtų litų per mėnesį. Todėl laisvalaikio organizatoriai, turėtų daryti daugiau nuolaidų bei teikti pigesnes paslaugas, kad Jonavos rajono gyventojai turėtų daugiau laisvalaikio galimybių, kurios galėtų pagerinti jų gyvenimo kokybę.

SUMMARY

The Influence of Leisure Services for Jonava Residents on Quality of Life

Keywords: leisure, service, quality of life, the influence of services on quality of life.

The object of the study: the influence of services on quality of life.

The aim of the study: to identify the influence of leisure services for Jonava residents on the quality of life.

The objectives of the study:

1. To define the concept of leisure and recreation;
2. To reveal the concept of service in recreation and tourism business;
3. To describe characteristics and researches of the quality of life;
4. To explore the influence of leisure services for Jonava residents on the quality of life.

Problematical question: What influence of the quality of life have leisure services for Jonava residents?

The main results and conclusions: after survey has been done it was recently discovered that leisure services influence the quality of life in Jonava, furthermore, estimating the ratings of quality of life was clear that townspeople are not satisfied with leisure services in Jonava. Therefore it is necessary to expand the local assortment of leisure services for increasing quality of life in town. Moreover, it was recently identified that most of local people have lower incomes than average, it shows that their leisure strongly depends on money. The survey shows that townspeople are able to spend one hundred or two litas for a weekend, therefore the organisers of leisure should make more discounts and offer cheaper services for increasing the quality of life in Jonava.

IVADAS

Darbo aktualumas ir naujumas. Šiais laikais dideli darbo krūviai, laiko trūkumas, nesugebėjimas atsipalaiduoti ir pailsėti nuo kasdienybės tampa žmonių gyvenimo dalimi. Norint, kad žmogus pilnai atsipalaiduotų bei atgautų jėgas, reikia darbą arba mokymąsi pakeisti rekreacine veikla, kuri ne tik padėtų atitrūkti nuo kasdienybės, bet ir padėtų išvengti įvairių ligų, streso. Todėl pastaruoju metu laisvalaikis yra suvokiamas kaip vienas iš gyvenimo kokybę gerinančių veiksnių. Todėl svarbu pasirinkti tokias laisvalaikio paslaugas, kurios patenkintų asmeninius poreikius ir pagerintų gyvenimo kokybę.

Žymūs pasaulio bei Lietuvos mokslininkai vis plačiau pripažįsta, kad bendrasis vidaus produktas nėra vienintelis ir pagrindinis rodiklis, parodantis šalies gerovės lygį. Norint įžvelgti tikrą gyventojų gyvenimo gerovę šalyje, reikalingi papildomi duomenys ir rodikliai. Taigi tiek mokslininkų, tiek ekonomikos analitikų, tiek daugelio tarptautinių organizacijų iniciatyvų dėmesio centre atsidūrė gyvenimo kokybės matavimo klausimas (Servetkienė, 2012). Šiuolaikinis gyvenimo kokybės diskursas yra gyvas ir aktyviai besiplėtojantis, siūlantis naujus pagrindinės sąvokos „gyvenimo kokybė“ apibrėžimus ir kartu – naujas tyrimų kryptis. Gyvenimo kokybės diskursas vystosi keliomis kryptimis – tiriama su sveikata susijusi gyvenimo kokybė, gyvenimo kokybė vertinama kultūriniame kontekste, gyvenimo kokybė siejama su individo etinėmis – vertybinėmis nuostatomis, tiriant gyvenimo kokybę gali būti laikomasi ir pragmatinio požiūrio, kai nesiekama pateikti nagrinėjamo fenomeno teorinio, apibendrinančio apibrėžimo (Gruževskis ir Orlova, 2012).

Šiuo metu Vakarų Europos šalyse ir JAV sukurta ne viena metodika gyvenimo kokybei vertinti, tačiau Lietuvoje gyvenimo kokybė kol kas nėra pakankamai stebima ir vertinama. Galima teigti, jog aptinkamos tik šios tyrimų srities užuomazgos, kurios mažai informatyvios ir abstrakčios (Janušauskaitė, 2008). Lietuvoje labai mažai aptinkama mokslinių darbų, kuriuose vertinama laisvalaikio paslaugų įtaka gyvenimo kokybei, todėl šiame darbe siekiama išsiaiškinti laisvalaikio paslaugų įtaką Jonavos rajono gyventojų gyvenimo kokybei.

Darbo tikslas: Išsiaiškinti laisvalaikio paslaugų įtaką Jonavos rajono gyventojų gyvenimo kokybei.

Darbo uždaviniai:

1. Apibrėžti laisvalaikio ir rekreacijos sampratą;
2. Atskleisti paslaugos sampratą rekreacijos ir turizmo versle;
3. Apžvelgti gyvenimo kokybės ypatumus ir tyrimus;
4. Ištirti Jonavos rajone teikiamų laisvalaikio paslaugų įtaką Jonavos rajono gyventojų gyvenimo kokybei.

Darbo metodai: literatūros analizė, anketinė apklausa, aprašomoji statistinė duomenų analizė.

1. LITERATŪROS APŽVALGA

1.1. Laisvalaikio ir rekreacijos samprata

Laisvalaikio samprata. Laisvalaikio samprata nuo seniausių amžių buvo modifikuota. Praktikoje dažnai laisvalaikio sąvoka vartojama kaip rekreacijos sinonimas (Grecevičius, 2002). Žodis „laisvalaikis“ naudojamas kuomet kalbama apie laiką, o „rekreacija“ - apie veiklą (Adomaitienė, 2000).

Laisvalaikį nagrinėja įvairių sričių mokslininkai: filosofai, psichologai, ekonomistai, teisininkai, pedagogai, kultūros tyrinėtojai ir kiti. Tyrimų aspektai patvirtina šio reiškinio sudėtingumą ir polifunkcionalumą. Todėl nenuostabu, kad laisvalaikio traktavimų yra įvairių (Blaževičius, 2006).

Alperytė (2007) teigia, kad laisvalaikis dažniausiai suvokiamas kaip laisvas laikas nuo tiesioginio dalyvavimo darbe, ir veikla, kuri padeda pagrįsti savo laisvą laiką. Panašiai laisvalaikį suvokia ir K. Adomaitienė (2000), kuri laisvalaikį apibūdina kaip laisvą laiką nuo būtinų užsiėmimų, skirtą asmeniniams poreikiams tenkinti, taip pat plėsti žinias, lavintis ir dvasiškai tobulėti.

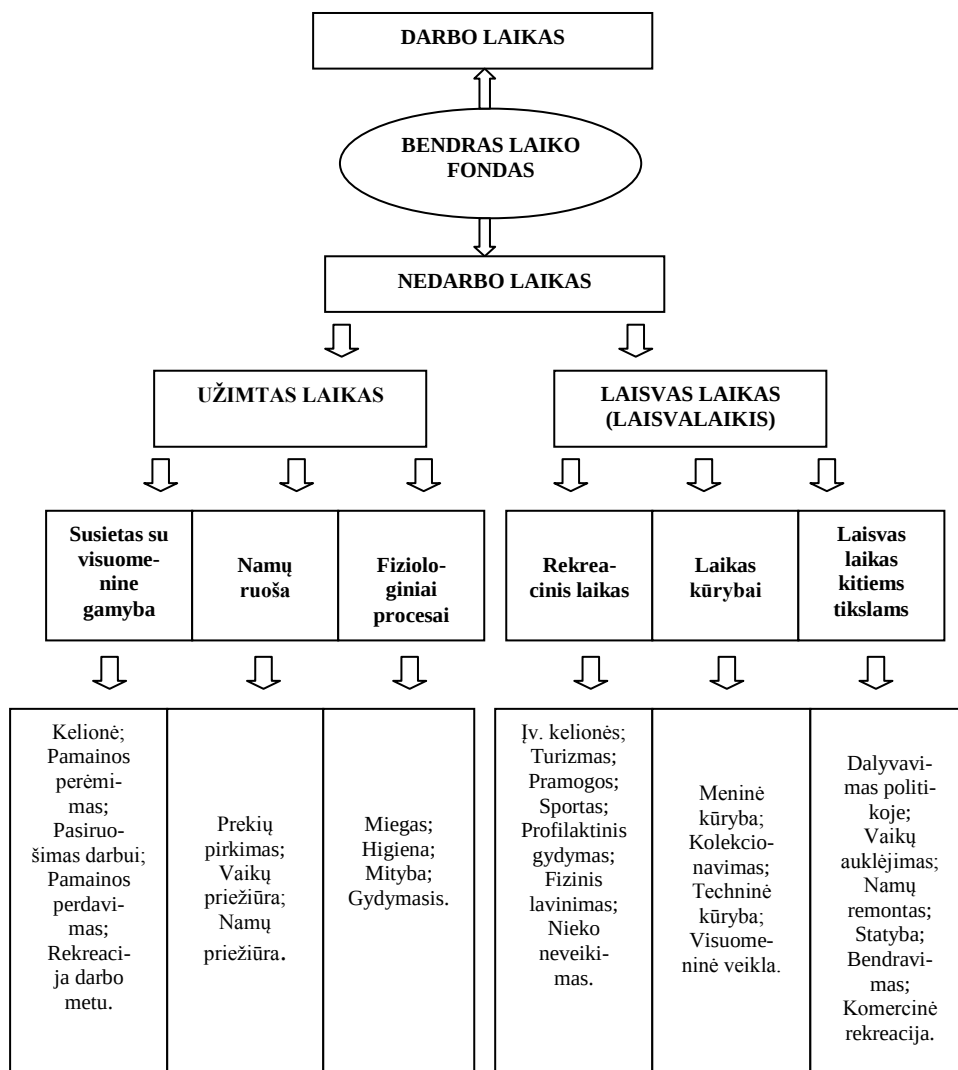
Pasak Vainienės (2001), laisvalaikis glaudžiai siejamas su darbu, nes darbas – viena svarbiausių laisvalaikį sąlygojančių prielaidų. Todėl darbas ir laisvalaikis susiję įvairiais aspektais:

- Tobulėjant priemonėms, atsirado daugiau laisvo laiko;
- Laisvalaikiu atstatomos jėgos, reikalingos darbui;
- Laisvalaikio veikla priklauso nuo priemonių, sukurtų darbo metu;
- Laisvalaikio veiklos pasirinkimą lemia darbo pobūdis ir intensyvumas.

Kublickienė (2001) pabrėžia, kad laisvalaikis yra kur kas subjektyvesnė ir psichologiškesnė sąvoka nei įprasta manyti tiek moksle, tiek kasdienybėje. Autorė teigia, kad egzistuoja dvi skirtingos laisvalaikio traktavimo paradigmos: tradicinė socialinė ekonominė ir socialinė – psichologinė. Tradicinė socialinė – ekonominė paradigma, laisvalaikį apibrėžianti kaip laiką, laisvą nuo apmokamo darbo, nuo buitinių ir fiziologinių poreikių tenkinimo. Būtent šiuo nedarbo laiku žmogus gali disponuoti kaip laisvalaikiu, bet gali laisvalaikio ir neturėti. Taip suprantant priežastį gaunama socialinė – psichologinė laisvalaikio paradigma, nukreipta į žmogų, jo laisvalaikio įprasminimą bei patyrimą. Laisvalaikis čia apibrėžiamas kaip tam tikra žmogaus dvasinė būseną, nusakanti individui suvoktos laisvės, pasitenkinimo, teigiamų jausmų išgyvenimais.

Apibendrinant laisvalaikio apibrėžimus, dauguma mokslininkų laisvalaikį glaudžiai sieja su darbu. Anot Grecevičiaus (2002) nedarbo laikas susideda iš užimto laiko ir laisvalaikio (žr. 1 paveikslą). Užimtas laikas apima nemažą laiko dalį, priklausančią nuo gyvenimo būdo, šeimyninės padėties, gyvenamosios vietos ryšio su darbo vieta ir kt. Tai laikas, kurį žmogus turi skirti kelionei į

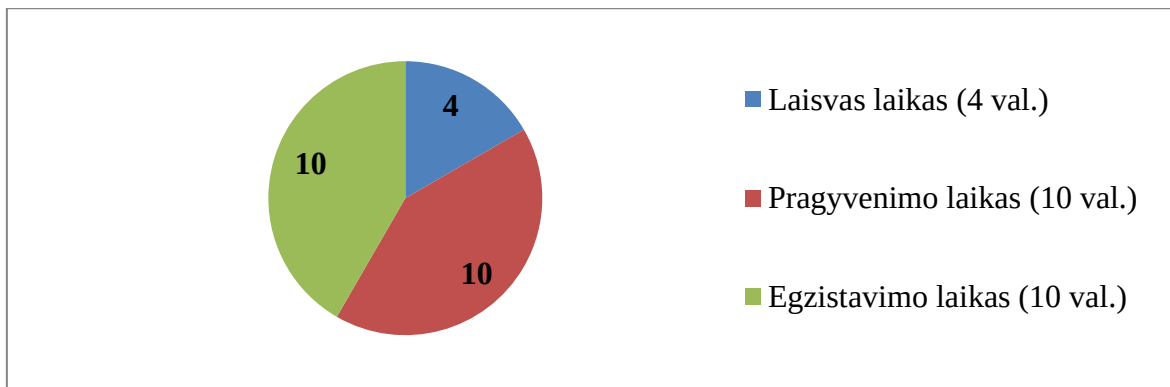
darbą ir atgal, prekėms pasirinkti bei pirkti, vaikų priežiūrai, namų statybai ir remontui, miegui, higienai, fiziologiškai būtinai mitybai, priverstiniam gydymui ir kt. Taigi, pagal Grecevičių, laisvalaikis, tai laiko praleidimo būdas, neįpareigojantis elgtis pagal iš šalies pateiktą modelį. Tai laikas, praleistas savo nuožiūra, arba tiesiog laisvas laikas, kurio metu priimami savarankiški sprendimai. Jei laisvas laikas skiriamas jėgų atgavimui, be abejo, tai jau bus rekreacija.

1 pav. Laiko fondo struktūra (pagal Grecevičių, 2002).

Panašiai laiką suvokia Jensen ir Guthrie (2006), tačiau jie parą skirsto į tris dalis (žr. 2 paveikslą):

1. Egzistavimo laikas – biologiniai poreikiai: mityba, miegas, higiena.
2. Pragyvenimo laikas – materialiniai poreikiai susiję su kiekvieno žmogaus darbu.
3. Laisvas laikas – tai likęs laikas, paliktas savo paties nuožiūrai.

2 pav. Paros laiko struktūra (pagal Jensen & Guthrie, 2006).

Savicka (2006) pateikia laisvalaikio ir darbo esminius skirtumus. Esminė darbo ir laisvalaikio perskyra siejama su prieštaromis: pareiga – laisvė, rūpesčiai – malonumas, nuoseklumas – fragmentiškumas, nuovargis – poilsis, susitelkimas – žaismingumas, orientacija į rezultatą – orientacija į potyrius, instrumentiškumas – savitiksliškumas, įtampa – atsipalaidavimas, išorinė motyvacija – vidinė motyvacija ir pan. (žr. 1 lentelę). Žinoma, gyvenimo tikrovė yra daug sudėtingesnė nei bet kokia socialinė teorija, todėl ir šis darbo bei laisvalaikio bruožų sąrašas nėra nei išsamus, nei taikytinas visiems atvejams be išimties: būna, ir ne taip retai, kad darbas suteikia, daugiau erdvės kūrybiškumui nei laisvalaikis ar kad laisvalaikis nuvargina labiau nei darbinė veikla. Ir nors teorinė darbo ir laisvalaikio perskyra atrodo gana aiški, tikrovėje yra gana daug įvairiausių išlygų ir sąlygiškumų. Todėl akivaizdu, kad nėra aiškių kriterijų atskirti darbą bei laisvalaikį nei laiko, nei vietos atžvilgiu.

1 lentelė. Skiriamieji darbo ir laisvalaikio bruožai (pagal Savicką, 2006)

	Darbas	Laisvalaikis
Laikas	Strukturuotumas Nuoseklumas	Lankstumas Fragmentiškumas
Veikla	Instrumentiškumas Išorinė motyvacija Orientacija į rezultatą	Savitiksliškumas Vidinė motyvacija Orientacija į potyrius
Psichinė būseną	Pareiga, suvaržymas Fizinis – psichinis nuovargis Susitelkimas, pastangos Rūpesčiai Įtampa, stresas	Laisvės pojūtis Poilsis, rekreacija Žaismingumas, lengvumas Malonumas, pramoga Atsipalaidavimas

Laisvalaikis yra skirstomas į aktyvų ir pasyvų. Laisvalaikio praleidimo būdai – kiekvieno individo asmeninė pasirinkimo teisė, kuria asmuo išreiškia savo valią, atskleidžia savo požiūrį į vertybių sistemą ir parodo bendrą vidinę kultūrą. Laisvalaikio racionalumo kriterijus – socialinė atsakomybė: kuo atsakingiau žmogus panaudoja laisvalaikį, tuo kryptingiau jis bręsta kaip asmenybė. Todėl pagrindinis laisvalaikio uždavinys socialinėje sistemoje – užtikrinti tokią laiko praleidimo kokybę, kad formuotųsi kuo įvairiapusiškesnė asmenybė, sugebanti integruotis į visuomenę (Šinkūnienė, 2005).

Taigi, laisvalaikio apibrėžimų pavyzdžiai įrodo, kad laisvalaikis neatsiejamas nuo darbo laiko apibrėžimų. Apžvelgus laisvalaikio apibrėžimus, galima teigti, kad laisvalaikis, tai yra laikas praleistas savo nuožiūra, arba tiesiog laisvas laikas, kuriuo metu atliekami savarankiški sprendimai.

Rekreacijos samprata. Žodis „rekreacija“ kildinamas iš lotynų kalbos žodžio „recreatio“ ir reiškia „atstatymas“. Mokslinėje terminologijoje „rekreacija“ susieta su jėgų, sveikatos atgavimu. Anglų kalbos terminologija rekreaciją aiškina dvejopai: pirma, rekreacija suvokiama kaip jėgų atgavimas, antra, rekreacija apibūdinama kaip poilsis ir pramogos. Mokslinėje literatūroje yra įvairių rekreacijos interpretacijų. Sąvoka „rekreacija“ yra minima kartu su kitais formalizuotais mokslo, teorijos elementais vienaip ar kitaip aiškinamų reiškinių visumoje (Vitkienė, 2002).

Mokslininkai Edginton ir Williams (1978) analizuodami ir vertindami žmogaus veiklą laisvu nuo darbo metu, rekreacija laikė būtiną žmogaus individualią veiklą, lemiančią žmogaus energijos, veiklumo išsaugojimo galimybę. Sternloff ir Warren (1997) rekreaciją apibūdino kaip žmogaus individualią malonių pojūčių, išgyvenimų teikiančią aplinką. Mayer ir Brightbill (1948) rekreaciją suvokė kaip įvairaus amžiaus žmonių sveikatos atgavimą, religijos atpažinimą. Dabartiniame lietuvių kalbos žodyne rekreacija – jėgų, sveikatos atgavimas, atgaiva (Blaževičius, 2006).

Junevičius ir Keršytė (2007) teigia, jog rekreacinė veikla apima turizmą, sportą, profilaktinį gydymą ir netgi nieko neveikimą. Rekreacija savo esme yra labai artima ir vienai medicinos šakai – reabilitacijai, kurios tikslas yra kuo greičiau atkurti ligonio fizinius ir kitokius sugebėjimus po ligos. Todėl galima sakyti, kad rekreacija – tai prevencinė žmogaus reabilitacija (Staniūnas ir Stauskis, 2011).

Vitkienė (2002) išskiria šias rekreacijos formas:

1. Biologinę – žmogus planuoja veiklą, dirba, kuria siekdamas asmenybės laisvės, dvasinio tobulėjimo, socialinės lygybės, biologinė rekreacijos samprata tampa egzistencijos, žmogaus tapimo savimi procesu;
2. Fiziologinę – tai žmogaus organizmo gyvybinės funkcijos, jų pasireiškimo dėsniai, ypatumai, siekiant išsaugoti žmogaus sveikatą, darbingumą, ilgaamžiškumą;

3. Psichologinę – kai žmogaus psichinės būsenos tiesiogiai veikia darbingumą ir sveikatą;

4. Socialinę-psichologinę – žmogus, priklausomai nuo jo besikeičiančio statuso, įsitraukimo į naują veiklą, subjektyvių veiksnių (gebėjimų, vertybių orientacijų, nuostatų) yra veikiamas kaip socialinė asmenybė, kuri vystosi ir socializuojasi;

5. Emocinę-psichologinę – žmogaus tiesioginio jausmo išgyvenimą, dvasinę būseną, kurią lemia ryšys su supančia aplinka;

6. Kultūrinę-dvasinę – žmogaus materialinių ir dvasinių vertybių visumą, priklausančią nuo jo amžiaus, išsilavinimo, profesijos, kasdienio gyvenimo tradicijų bei nuo visuomenėje susiformavusių nusistovėjusių moralės normų.

Rekreacija kaip ir laisvalaikis, skirstoma į pasyvią ir aktyvią. Pasyvi rekreacija yra vengimas aktyvios veiklos ir tai geras būdas atsipalaiduoti nuo jos. Aktyvi rekreacija – siekimas kaip nors panaudoti savo energiją ir patenkinti savo poreikius. Tai aktyvios atostogos, aktyvios veiklos, tokios kaip sportas, žaidimai ir t.t. Apskritai, aktyvią rekreaciją yra labai sunku apibrėžti, nes nėra vieningo apibrėžimo. Aktyvi rekreacija daugiausia remiasi jaunų ir suaugusių energingų žmonių poreikiu sportuoti ir aktyviai gyventi. Šį poreikį turintys asmenys pageidauja užsiimti pačių įvairiausių rūšių sporto ir fizinės kultūros pratimais, individualiais, grupiniais ar komandiniais žaidimais (Staniūnas ir Stauskis, 2011).

Anot Blaževičiaus (2006), rekreacijos formų keitimas yra būtinas. Nuo pasyvaus poilsio patartina pereiti prie aktyvaus, nuo fizinių rekreacijos formų naudinga žengti prie kūrybos, dvasinio pasitenkinimo, susipažinimo su kultūros vertybėmis, nuo psichologinių reikmių – prie didesnių kultūrinių ir socialinių siekimų.

Taigi, apibendrinant, daugumoje literatūros šaltinių, rekreacija apibūdinama kaip fizinių jėgų susigrąžinimas, sveikatos atgavimas, palaikymas, malonių pojūčių, išgyvenimų atgaminimas. Rekreacija kaip ir laisvalaikis skirstoma į aktyvią ir pasyvią. Rekreacija nuo laisvalaikio skiriasi tuo, kad žodis laisvalaikis naudojamas kalbant apie laiką, o rekreacija – apie veiklą.

1.2. Paslaugos samprata rekreacijos ir turizmo versle

Šiuolaikinėje ekonomikoje paslaugos yra tapusios dominuojančia veiklos rūšimi tiek kiekybine išraiška, tiek savo poveikiais kadieniniam žmonių gyvenimui. Paslaugą apibrėžti trukdo ne tik paslaugų įvairovė. Pateikiama paslaugos sąvoka turi daugelį reikšmių, apimančių veiklą nuo asmeninės paslaugos iki paslaugos kaip produkto sudedamosios dalies. Todėl apibūdinti paslaugą trukdo ir tai, kad visuomet atsiras reiškinių, netelpančių į bet kurį iš apibrėžimų. Todėl Langvinienė ir Vengrienė (2005) pateikė keletą paslaugos apibrėžimų:

- Paslauga – veiksmas ar veiksmų serija, pasireiškianti asmenų kontaktu su fiziniu įrengimu ar mašina, suteikianti pasitenkinimą vartotojui (Lethinen, 1983).

- Paslauga – bet kokia nauda ar veikla, kurią viena šalis gali pasiūlyti kitai, pasižymi neapčiuopiamumu ir tuo, kad nėra nuosavybės rezultatas. Jos išraiška gali būti susieta ar nesusieta su fiziniu produktu (Ketler & Bloom, 1984).

- Paslauga – tai veikla, nauda ar pasitenkinimas, pateikiami pardavimui kaip tokie arba kartu su parduodama preke (JAV marketingo asociacija, 1960).

- Paslauga – veiksmas ar serija veiksmų, kurie būdami neapčiuopiamos prigimties, pasireiškia sąveika tarp vartotojo ir paslaugų darbuotojo, pastarajam pasiūlius fizinių išteklių, prekių ar sistemų vartotojo problemoms spręsti (Gronroos, 1989).

Vitkienė (2004) paslaugą įvardija kaip gana komplikotą reiškinį, kurį apibūdinti sudėtinga todėl, kad esminis paslaugos ir prekės skirtumas yra tas, kad paslauga tuo pačiu metu yra ir veikla, ir rezultatas. Tačiau paslaugos, kaip ir prekės, skirtos žmonių norams, jų reikmėms tenkinti, todėl paklūsta bendriems rinkos dėsniams ir turi savo gyvavimo ciklą. Paslaugomis besinaudojantys žmonės nori lanksčių ir nesudėtingų struktūrų. Tai įgalina nuolat atnaujinti, tobulinti teikiamas paslaugas ir ilgiau išsilaikyti rinkoje.

Vengrienė (1998), apibrėždama paslaugos sampratą padarė išvadas jog, dėl paslaugų veiklos įvairovės iki šiol nėra nusistovėjusio paslaugų apibrėžimo; dalis paslaugų specialistų šią problemą ignoruoja, laikydami ją neesmine, ir tiria konkrečias paslaugų problemas, kiti formuoja apibrėžimą priklausomai nuo tikslo, akcentuodami vieną ar kitą paslaugos aspektą. Paslaugos esmę geriausiai atskleidžia daugiakopis paslaugos apibrėžimas:

- Paslauga – tai veikla, tenkinanti vartotojo poreikius kaip tokia;
- Paslauga – tai veikla, kurios rezultatai neturi apčiuopiamo materialaus rezultato, tačiau pasireiškia vartotojo prigimties, būsenų ir galimybių keitimu;
- Paslauga – tai veikla, kurios procese sąveikauja jos teikėjas ir vartotojas, kaip atskiri, savarankiški proceso dalyviai.

Kaip matėme, apibrėžimų esama labai daug, be to, tarp jų išryškėja tam tikrų bendrų jų bruožų: paslauga – tai veikla; ji neapčiuopiama; paslauga – tai santykiai, nors ne visuomet akivaizdžiai matomi ir t.t.; klientų poreikių tenkinimas; veikla, kurią gali atlikti tik kitas asmuo (ši aplinkybė išryškina savitarnos ir paslaugos skirtumus); būtinai dalyvauja ir paslaugos teikėjas ir vartotojas (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. *Materialiųjų prekių ir paslaugų skirtumai (pagal Langvinienę ir Vengrienę, 2005).*

Materiali prekė	Kriterijai	Paslauga
Apčiuopiama	Apčiuopiamumo	Neapčiuopiama
Homogeniška	Vienodumo	Heterogeniška
Gamyba ir pardavimas atskirti nuo vartojimo	Funkcijų atskyrimo	Gamyba, pardavimas ir vartojimas – vienalaikis procesas
Vartotojas gamyboje nedalyvauja	Vartotojo dalyvavimo	Klientas dalyvauja kuriant paslaugą
Gali būti sandėliuojama	Sandėliavimo galimybės	Negali būti sandėliuojama
Perduodama nuosavybė	Nuosavybės perdavimo	Perduodamos nuosavybės nėra

Vengrienė (1998) akcentuoja, jog be minėtų paslaugos savybių, labai svarbu kliento poreikių patenkinimas. Iš tiesų paslauga – tai procesas, susijęs su asmens prigimties, būsenų, galimybių keitimu, jam pačiam to pageidaujant. Šis keitimas gali vykti tiesiogiai per asmenį arba per jo valdomas gėrybes, asmenį suprantant įprasta ekonomine prasme, t.y., kaip fizinį arba kaip juridinį asmenį.

Bagdonienė ir Hopenienė (2009) paslaugas suskirstė į klases ir poklasių. Jos išskyrė pramogų paslaugų klasę, o poklasiuose išskirstė poilsio, kultūros ir sporto klases. Jas galima vadinti tiesiog rekreacinėmis paslaugomis.

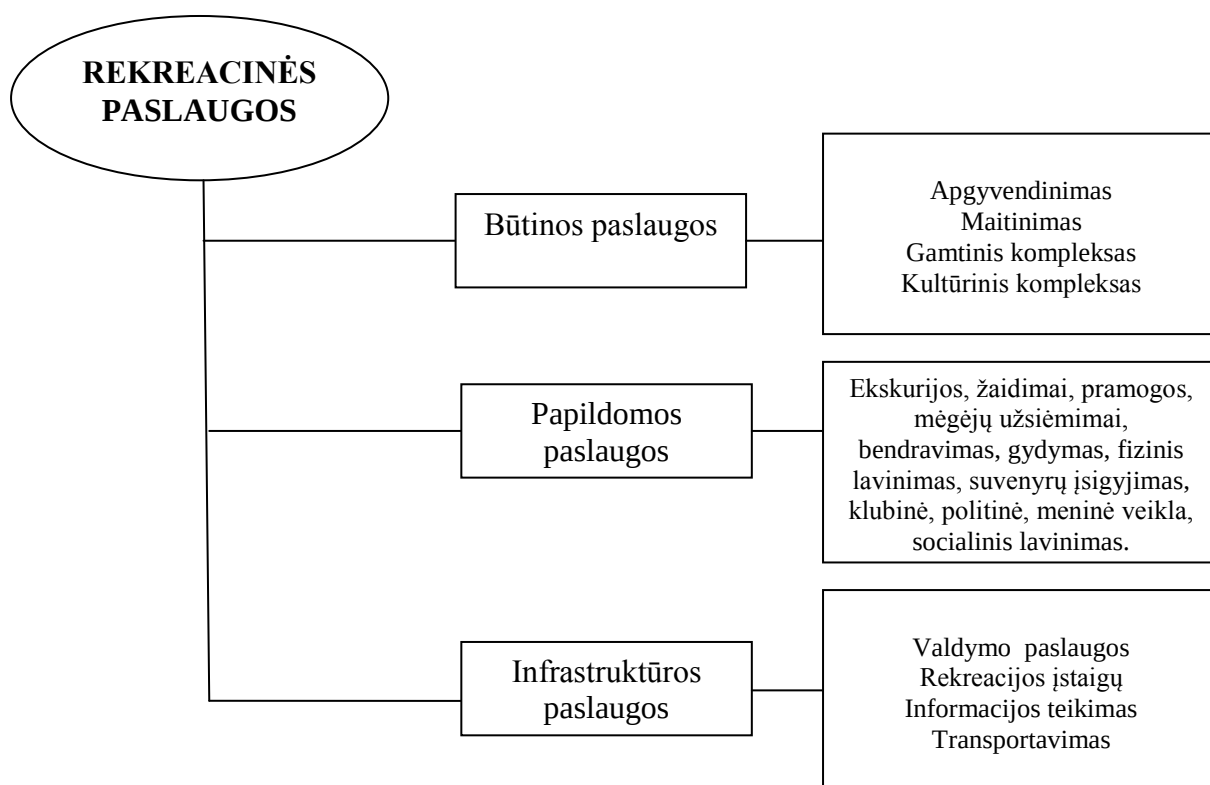
Rekreacijos ir turizmo verslas apibūdinamas kaip sintetinė duogiasluoksnė paslaugos pramonė, kuri sujungia ir plėtoja apgyvendinimo, maitinimo, laisvalaikio bei poilsio, pramogų, transporto bei kitas aptarnavimo sferas. Šių paslaugų sujungimas sudaro originalią paslaugą, tenkinančią laisvalaikio paslaugų vartotojų poreikius. Rekreacijos ir turizmo paslauga – tai rekreacinių įmonių darbuotojų, pademonstravusių savo kompetencijas, sukurta paslauga, turinti hedonistinę vertę klientui, kuris pats asmeniškai dalyvauja kūrimo procese. Taip pat, rekreacijos ir turizmo paslauga yra paslaugų paketas, kurį sudaro fiziniai dalykai ir neapčiuopiamos paslaugos bei pagrindinių ir periferinių paslaugų visuma, užtikrinanti kliento pasitenkinimą. (Danilevičienė ir Navickienė, 2011).

Pasak Grecevičiaus (2002) rekreacijoje ir turizme paslauga turi didžiulę reikšmę. Turizmo, kaip ir rekreacijos sudedamosios, prasmė geriausiai atsiskleidžia rekreacinių paslaugų sistemoje (žr. 3 paveikslą). Turizmo paslaugų sistemos modelis panašus savo struktūra, tačiau skiriasi papildomų ir infrastruktūros paslaugų turiniu. Būtinų ir bazinių paslaugų bloko struktūra atitinka turizmo

paslaugų sistemos keliamus reikalavimus. Apgyvandinimo ir maitinimo paslaugos kartu dar vadinamos svetingumo industrija. Be šių paslaugų negalima nei rekreacija, nei turizmas. Ypač svarbios rekreaciją ir turizmą jungiančios gamtinių ir kultūros vertybių kompleksų paslaugos.

Taigi rekreacinių, o taip pat ir turizmo paslaugų sistemoje Grecevičius (2002) išskyrė trijų lygių paslaugų blokus:

- Būtinės – tai tikslinės paslaugos, kurios gaunamos rekreacijos ar turizmo paslaugų produkto pavidalu, garantuojančiu jų naudojimo galimybę žmogaus pasirinktoje rekreacijos ir turizmo vietovėje.
- Papildomos – tai paslaugos, kurias galima gauti už papildomą mokestį, neįeinantį į tikslinės kelionės kainą, bet specifinės konkrečioje rekreacinėje vietovėje. Tai paslaugos, kurios gerina vietovės patrauklumą, rekreacinį ir turizmo įvaizdį, skatina rekreacijos ir turizmo srautų augimą.
- Infrastruktūros – tai paslaugos, kurios lokalinius paslaugų objektus sujungia į sistemą, užtikrina ir pagyvina būtinų bei papildomų paslaugų naudojimą.

3 pav. Rekreacinių paslaugų sistemos modelis (pagal Grecevičių, 2002)

Apibendrinant paslaugos apibrėžimą galima teigti, kad paslauga tai veikla, tenkinanti vartotojo poreikius, jos rezultatai neturi apčiuopiamomo materialaus rezultato bei paslaugos procese sąveikauja jos teikėjas ir vartotojas. Rekreacinė paslauga, tai yra paslaugų paketas, kurį sudaro fiziniai dalykai ir neapčiuopiamos paslaugos bei pagrindinių ir periferinių paslaugų visuma,

užtikrinanti kliento pasitenkinimą. Rekreacinių paslaugų sistemoje skiriami trijų lygių paslaugų blokai: būtinosios, papildomosios ir infrastruktūros paslaugos. Be šių paslaugų rekreacija negalima, todėl, kad rekreacinių paslaugų sistema tiesiogiai įtakoja produkto kokybę ir rūšį. Taigi, paslauga turi didžiulę reikšmę rekreacijoje ir turizme.

1.3. Gyvenimo kokybės ypatumai

Gyvenimo kokybė kasdienėje kalboje ir mokslinėje literatūroje plačiai vartojama sąvoka. Siūloma daug apibrėžimų, tačiau iki šiol nėra visuotinai priimtino susitarimo, kas yra gyvenimo kokybė. Terminas „gyvenimo kokybė“ pradėtas minėti po Didžiosios depresijos JAV ir po Antrojo pasaulinio karo. Moksliniuose straipsniuose šis terminas pradėtas vartoti nuo 1973 metų (Vaitkaitienė ir kt. 2007).

Gyvenimo kokybė, kaip ir gerbūvis, gerovė ar gyvenimo standartas, yra gerą gyvenimą apibūdinančios sąvokos. Nors dauguma autorių neatskiria gerbūvio ir gyvenimo kokybės terminų, vis dėl to, juos derėtų skirti. Gerovė tradiciškai suvokiama kaip naudingumas ir siejama su ekonominiais gero gyvenimo matais. Gyvenimo standartas apibrėžiamas kaip materialinis gerovės matmuo. Gerbūvis gera psichologinė būtis, gerą gyvenimą apibūdinantis iš subjektyvesnės perspektyvos, yra siejamas su laime ir pasitenkinimu gyvenimu. O gyvenimo kokybės terminas išsiskiria savo komponentais (susideda iš objektyvių, subjektyvių, materialinių, nematerialinių, individo, visuomenės gerbūvio komponentų ir t.t.) ir, nors remiasi gerbūviu, nėra jam tapatus. Atsiradęs kaip alternatyva ekonominiams gero gyvenimo matams, gyvenimo kokybės konceptas išplėtė gero gyvenimo sampratą, įtraukdamas nevelfaristinius rodiklius ir taip sudarydamas sąlygas plačiau ir išsamiau analizuoti gerą gyvenimą (Krutulienė, 2012).

Gyvenimo kokybės apibrėžimas tebėra diskusijų objektas. Pasaulio sveikatos organizacija (PSO) 1993 metais pasiūlė tokį apibrėžimą: gyvenimo kokybė – tai individualus savo paskirties gyvenime vertinamas kultūros ir vertybių sistemos, kurioje individas gyvena, požiūriu, susijęs su jo tikslais, viltimis, standartais bei interesais. Tai plati koncepcija, kompleksiškai veikiama asmens fizinės sveikatos ir psichologinės būklės, nepriklausomybės laipsnio, socialinių ryšių bei ryšių su aplinka (Furmonavičius, 2001).

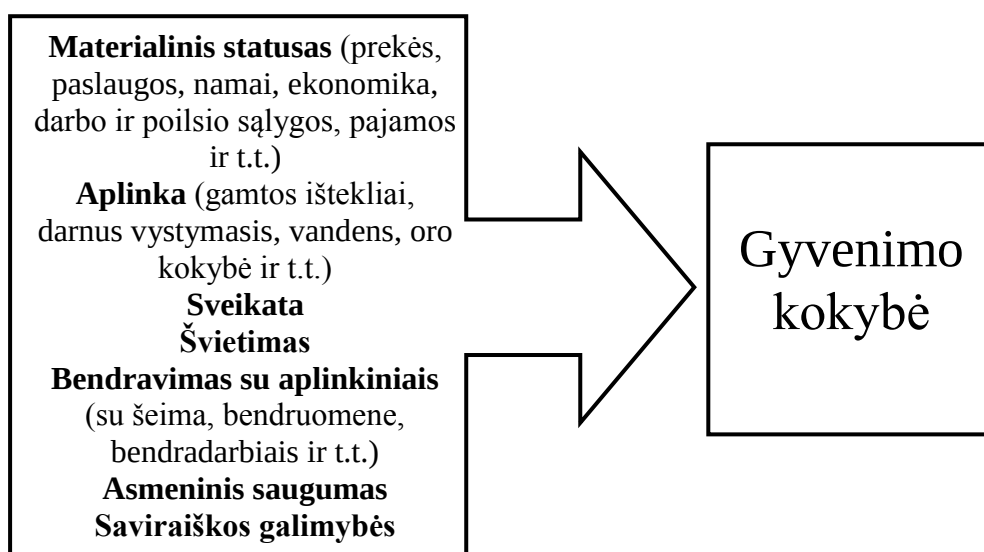
Gyvenimo kokybės klausimus nagrinėja daugelis specialistų: medikai, filosofai, psichologai, sociologai. Socialiniai mokslai gyvenimo kokybę apibrėžia dviem reikšmėmis: materialia ir nematerialia gerove. Psichologija gyvenimo kokybę apibrėžia kaip objektyvią psichinę gerovę. Medicininio aspektu gyvenimo kokybė taip pat apibrėžiama daugiareikšmiškai, tačiau dėmesys sutelkiamas į sveikatos kriterijus. Gyvenimo kokybės esmė – nematerialūs ištekliai ir poreikiai, šių veiksmų suvokimas ir įgyvendinimas. Pasitenkinimas ir laimė buvo pagrindiniai žmogaus

gyvenimo kokybės įverčiai. Tačiau vertinti tik subjektyvias aplinkybes sudėtinga, nes didelę įtaką turi žmogaus asmenybė, gyvenamoji aplinka (Vaitkaitienė ir kt., 2007).

Juozulynas ir kiti (2010) teigia, kad gyvenimo kokybė gali būti traktuojama, kaip individo sugebėjimai kurti savo gyvenimą, pasirinkti atitinkamas galimybes ir veikti praktiškai, siekiant pagerinti savo gyvenimo sąlygas ir realizuoti tikslus. Geram gyvenimui būtina daugelis prielaidų – finansinė gerovė, sveikata, išsilavinimas, socialinė integracija ir kt. Neneigiant objektyvių ekonominių ir socialinių veiksnių svarbos ir jų įtakos gyvenimo kokybei, svarbiausi veiksniai yra individo gebėjimas formuoti savo gyvenimą, atsižvelgiant į savo poreikius, ir gebėjimas realizuoti savo tikslus. Gyvenimo kokybė iš esmės priklauso nuo kūrybiško požiūrio į gyvenimą.

Prapiestis ir kiti (2003) pabrėžia, jog gyvenimo kokybė tai individualus kiekvieno žmogaus vietos gyvenime vertinimas kultūros vertybių sistemos kontekste siejant su jo tikslais, viltimis, standartais ir interesais. Jai turi įtakos asmens fizinės, dvasinės, sveikatos būklės, nepriklausomumo lygis ir socialinis ryšys su aplinka. Gyvenimo kokybę sudarantys komponentai yra tie patys sveikiems ir neįgaliesiems žmonėms, bet kartu skirtingi kiekvienam asmeniui. O Mikutavičienė ir Šulskienė (2012) pateikia taip pat panašų apibrėžimą, kad gyvenimo kokybė tai daugialypė konstrukcija, apimanti visas žmogaus gyvenimo sritis ir išgyvenama kiekvieno individo individualiai.

Ruževičius ir Abranavičiūtė (2007) išskiria komponentus, dėl kurių pagerėja gyvenimo kokybė (žr. 4 paveikslą). Gyvenimo kokybę lemia daug veiksnių ir sąlygų, pavyzdžiui: apgyvendinimas, užimtumas, pajamos, materialinė gerovė, dorovinės nuostatos, asmeninis ir šeimyninis gyvenimas, socialinė parama, stresas ir krizės, sveikata, sveikatos paslaugos, darbo sąlygos, mityba, švietimo galimybės, bendravimas su aplinkiniais, ekologiniai veiksniai ir kiti.

4 pav. Veiksniai, kurie pagerina gyvenimo kokybę (pagal Ruževičių ir Abranavičiūtę, 2007).

Furmonavičius (2001) savo straipsnyje pateikė mokslininkės B.Haas, išanalizavusios straipsnius apie gyvenimo kokybę, penkis kriterijus, kurie apibūdina gyvenimo kokybę:

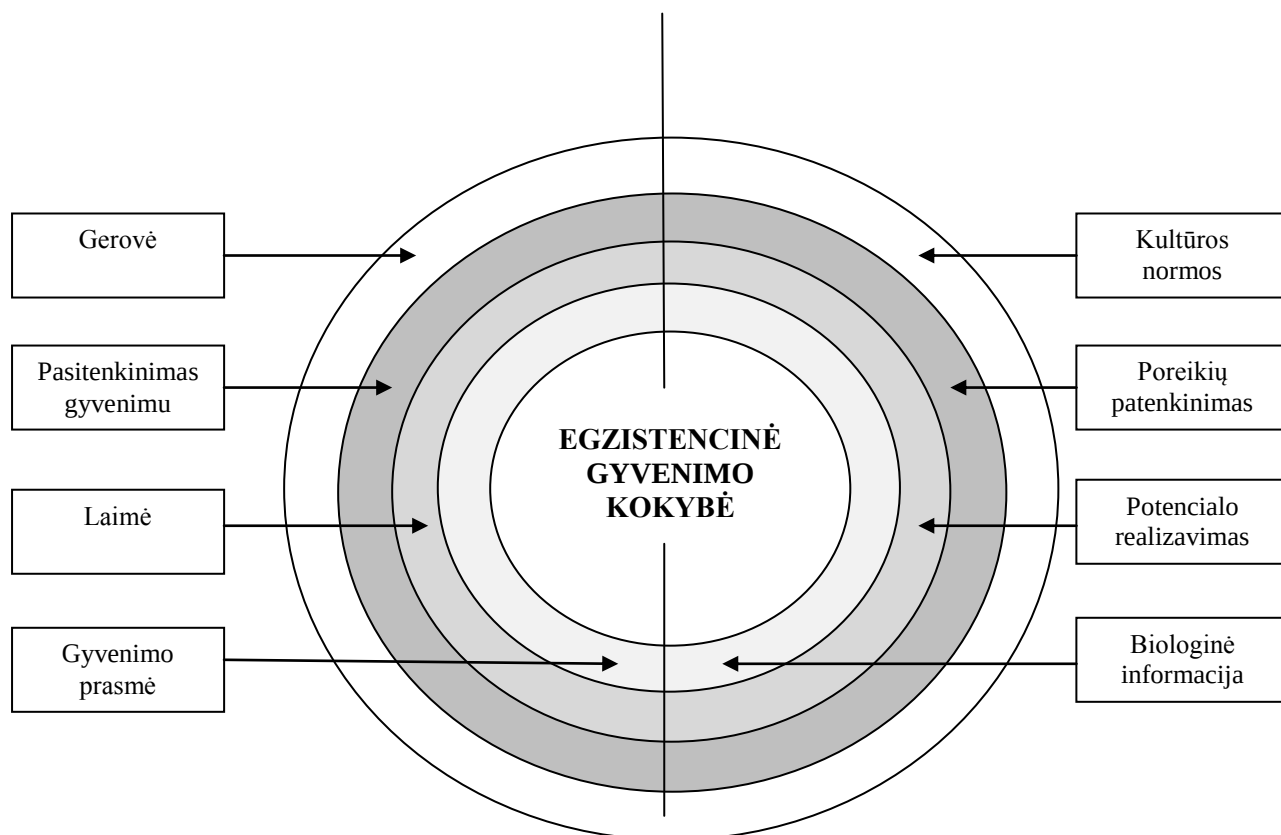
1. Gyvenimo kokybė yra dabartinių individo gyvenimo aplinkybių įvertinimas.
2. Gyvenimo kokybė savo pobūdžiu yra daugialypė.
3. Gyvenimo kokybė yra pagrįsta individualiomis vertybėmis ir kintanti.
4. Gyvenimo kokybė apima subjektyvius ir objektyvius vertinimus.
5. Gyvenimo kokybę geriausiai gali įvertinti asmenys, gebantys atlikti subjektyvią analizę.

Remiantis šiais kriterijais buvo suformuluotas gyvenimo kokybės apibrėžimas. Gyvenimo kokybė yra įvairiapusis kiekvieno žmogaus esamų gyvenimo aplinkybių įvertinimas kultūros, kuriai jis priklauso, ir jo vertybių sistemos požiūriu. Gyvenimo kokybė – tai pirmiausia subjektyvus gerovės suvokimas, apimantis fizinį, psichologinį, socialinį ir dvasinį lygmenis. Kai kada objektyvūs duomenys gali papildyti ar pakeisti gyvenimo kokybės įvertinimą (Furmonavičius, 2001).

Anot Mikutavičienės ir Šulskienės (2012) anksčiau dominavusį objektyvųjį požiūrį į gyvenimo kokybę keičia ir išplečia subjektyvios gyvenimo kokybės paradigma. Subjektyvioji gyvenimo kokybė yra savitas ir autonomiškas reiškinyss bei tyrimų objektas, kadangi iš moderniosios sociologijos pozicijų žmogaus gyvenimas nėra traktuojamas vien kaip objektyvus. Furmonavičius (2001) taip pat teigė, jog gyvenimo kokybė – tai pirmiausia subjektyvus gerovės suvokimas, apimantis fizinį, psichologinį, socialinį ir dvasinį lygmenis. Kai kada objektyvūs duomenys gali papildyti ar pakeisti gyvenimo kokybės įvertinimą. Merkys ir kiti (2008) teigia, jog visai neatsitiktinai modernioje sociologijoje žmonių socialinis gyvenimas anaipol nėra traktuojamas vien kaip objektyvi duotybė. Socialinis vyksmas, socialinių aktorių poelgiai, individo tapatybės formavimasis yra suvokiami kaip socialinės sąveikos bei socialinio konstravimo rezultatas, ir subjektyvūs parametrai, tokie kaip vertybės, valia, apsisprendimas ir pasirinkimas modernioje visuomenėje, įgyja esminę reikšmę.

Kiti autoriai taip pat teigia, jog gyvenimo kokybė vertinama kaip objektyvi ir subjektyvi. Janušauskaitė (2008) pabrėžia, kad gyvenimo kokybės sąvokos yra siejamos su atitinkamos šalies visuomenės raida. Kita vertus, visuomenės gyvenimo kokybės suvokimas atskleidžia tam tikros gyvenimo srities maksimalaus išvystymo laipsnį. Gyvenimo kokybės vertinimas dažnai siejamas su daugeliu aspektų: gyvenimo kokybė vertinama kaip objektyvi (kai tiriama visuomenės arba tam tikros teritorijos gyventojų gyvenimo kokybė remiantis realiai prieinama statistika) ar subjektyvi (atsižvelgiama į asmens nuomonę apie jo gyvenimo kokybę), jos sampratai turi įtakos tyrejo patirtis, pastebimas nevienodas gyvenimo kokybės suvokimas tam tikrose šalyse ir pan.

Ventegodt ir kiti (2003) pateikia integruotą gyvenimo kokybės teoriją (žr. 5 paveikslą), kurioje apibūdina tokius subjektyvios ir objektyvios gyvenimo kokybės bruožus: subjektyvi gyvenimo kokybė apima gerą savijautą bei pasitenkinimą gyvenimu. Objektyvi gyvenimo kokybė apima visuomenės bei kultūros normas bei asmeninių poreikių tenkinimą.

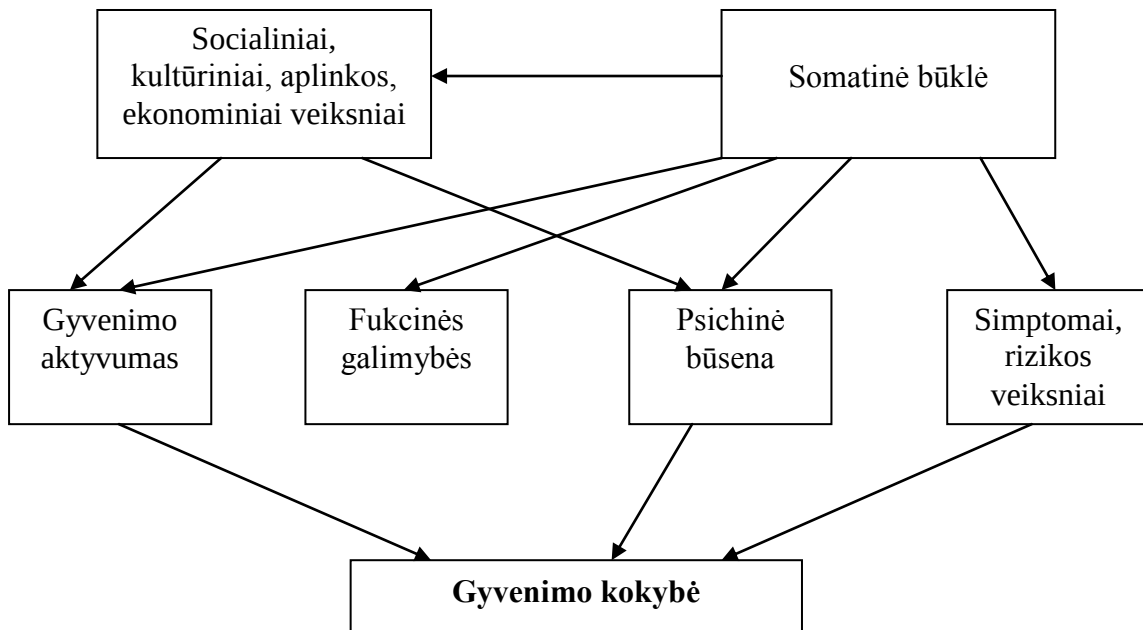

5 pav. Integruota gyvenimo kokybės teorija (pagal Ventegodt et al., 2003).

Jurgelėnas ir kt. (2009) teigia, kad remiantis šiuolaikine darnios plėtros koncepcija, gyvenimo kokybė yra socialinių, ekonominių ir aplinkos veiksnių sąveikos socialinis rezultatas. Pagal šią koncepciją gyvenimo kokybės esmė negali būti vien tik aukštas technikos ir ekonomikos išsivystimo lygis, bet jų ir socialinių santykių subalansuotumas. Kai gamybos ir vartojimo tikslai stengiasi užvaldyti gyvenimo visumą kyla žmogiškumo dezintegracija. Racionalus mąstymas yra nukreiptas į gamybos ir vartojimo efektyvumo didinimą ir užgožia kitas žmogaus sugebėjimų sritis. Taip atsiranda racionalumo ir žmogiškumo disbalansas, kuris sukuria tam tikras gyvenimo rizikos sritis.

Pasak Ruškaus (1997) gyvenimo kokybės rodiklį geriausiai nusako pasitenkinimas gyvenimo sąlygomis (gyvenamoji ir darbo aplinka), įvairiais gyvensenos aspektais, materialine gerove, socialine visuomenės organizacija, kultūriniu dvasiniu gyvenimu, santykiais su artimaisiais žmonėmis, su bendruomene, saviraiškos galimybėmis.

Kriščiūnas (1994) pateikė gerinančių gyvenimo kokybę veiksnių ryšį (žr. 6 paveikslą).

6 pav. Gyvenimo kokybę gerinančių veiksnių ryšys (pagal Kriščiūną, 1994).

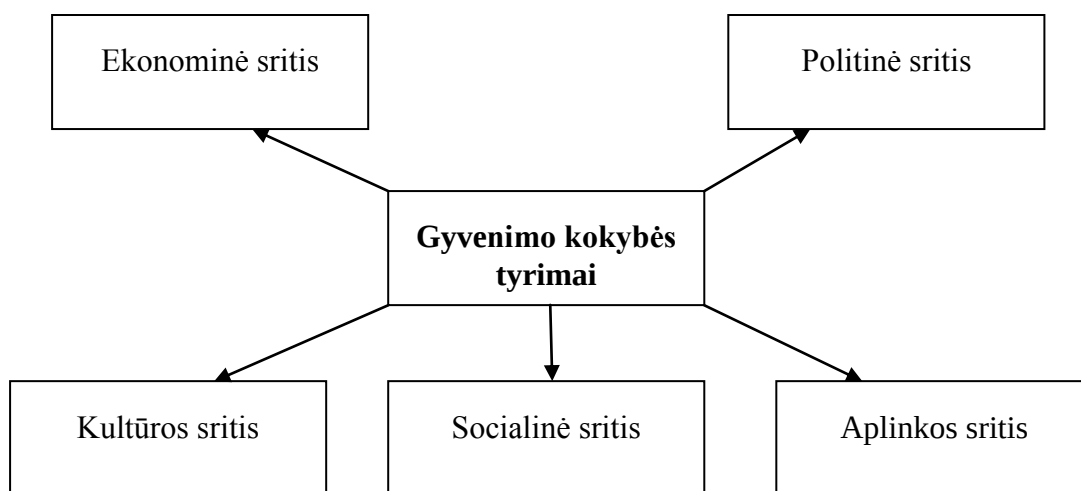
Apibendrinant, galima teigti, kad gyvenimo kokybė yra įvairiapusis kiekvieno žmogaus esamų gyvenimo aplinkybių įvertinimas. Nors dauguma autorių neatskiria gyvenimo kokybės nuo gerbūvio ir gerovės terminų, tačiau gyvenimo kokybė išsiskiria savo komponentais, ji susideda iš objektyvių, subjektyvių, materialinių, nematerialinių, individo bei visuomenės gerbūvio komponentų. Gyvenimo kokybė gali būti traktuojama, kaip individo sugebėjimai kurti savo gyvenimą, pasirinkti atitinkamas galimybes ir veikti praktiškai, siekiant pagerinti savo gyvenimo sąlygas ir realizuoti tikslus.

1.4. Gyvenimo kokybės tyrimai

Pagal Janušauskaitę (2008), šiuo metu Vakarų Europos šalyse ir JAV sukurta ne viena metodika gyvenimo kokybei vertinti, tačiau Lietuvoje gyvenimo kokybė kol kas nėra pakankamai stebima ir vertinama. Galima teigti, jog aptinkamos tik šios tyrimų srities užuomazgos, kurios mažai informatyvios, dažnai abstrakčios arba gyvenimo kokybė vertinama vis dar tradiciškai paremtais rodikliais, kurie labiau atskleidžia gyvenimo lygio šalyje būklę, o ne gyvenimo kokybės situaciją. Nors dėl šalies išsivystymo lygio skirtingose šalyse asmens ar visuomenės gyvenimo kokybė skirasi, tačiau tyrimų sritys išskiriamos tos pačios (žr. 7 paveikslą):

- Analizuojant ekonominę sritį dažniausiai atsižvelgiama į gyventojų pajamas ir jų struktūrą, ekonominį aktyvumą ir kt.;
- Socialinė sritis atsižvelgia į socializacijos procesą, gebėjimą palaikyti socialinius ryšius, socialinį mobilumą ir kt.;

- Politinė sritis dažnai apima veiklos, žodžio ir sprendimų laisves;
- Aplinkos sritis – tai sveika aplinka, neužterštas oras ir kt;
- Kultūros sritis – poilsio ir laisvalaikio prioritetai, saviraiškos būdai, vertybės ir t.t.

7 pav. Gyvenimo kokybės tyrimų sritys (pagal Janušauskaitę, 2008)

Gruževskis ir Orlova (2012) teigia atvirkščiai, jog gyvenimo kokybės tyrimų laukas Lietuvoje yra aktyviai plėtojamas, ypač – su sveikata susijusios gyvenimo kokybės srityje. Tyrėjai plėtoja gyvenimo kokybės tyrimų tradiciją, taikydami standartizuotus gyvenimo kokybės kriterijus (jų rinkinius) skirtingoms gyventojų grupėms. Lietuvos kontekste yra adaptuojami ir pritaikomi užsienio šalyse sukurti tyrimo instrumentai. Tačiau Butvilas ir kiti (2010) įvardija tai kaip problemą, nes dauguma instrumentų sukurti JAV, Didžiojoje Britanijoje, tad ne visada gali būti mechaniškai pritaikyti šalyse, kuriose yra kitokios kultūrinės vertybės, skiriasi socialinė bei ekonominė padėtis.

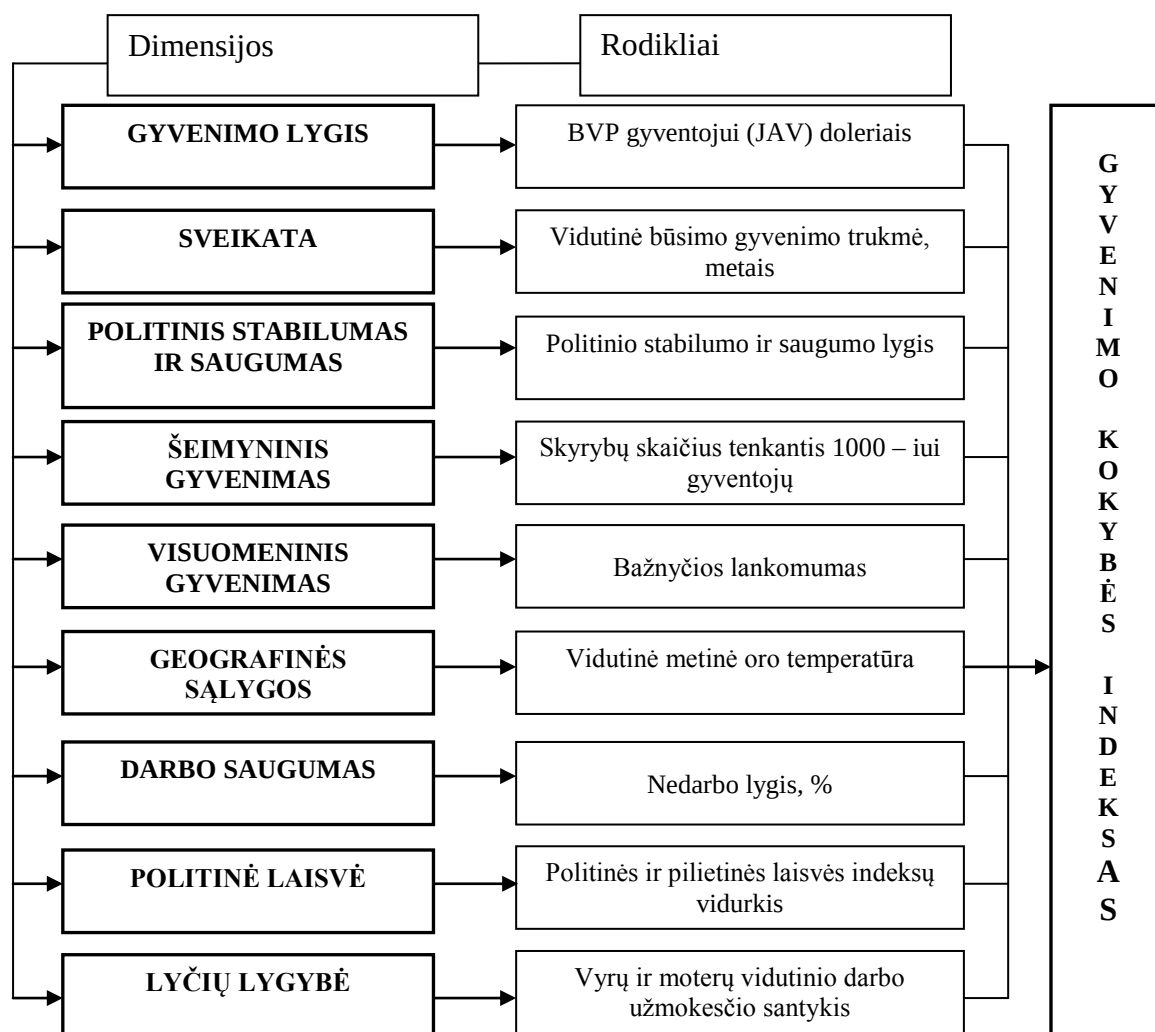
Įvairūs gyvenimo gerovės, visuomenės laimės, pasitenkinimo gyvenimu ir gyvenimo kokybės vertinimo metodai mokslinėje literatūroje aprašomi ir pasaulio praktikoje taikomi nuo 1970 metų. Būtanos karalystėje matuojama bendroji nacionalinė laimė arba bendrasis vidaus laimingumas, Europoje apklausų būdu kas ketveri metai atliekami Europos gyvenimo kokybės tyrimai, N. Sarkozy iniciatyva iš žymių mokslininkų J. Stiglitz, A. Sen, J. P. Fitoussi sudaryta komisija pasiūlė savą Ekonominės ir socialinės pažangos matavimo metodiką, psichologas R. Veenhoven sukūrė apibendrintą pasitenkinimo gyvenimu rodiklį – laimingo gyvenimo metus, pagal socialinės psichologijos analitiko Adrian G. White sukurtą metodiką skaičiuojamas pasitenkinimo gyvenimu indeksas. Kasmet įvairiuose pasaulio regionuose atliekami gyvenimo kokybės vertinimai pagal sintetinius indeksus. Tačiau galima teigti, kad iki šiol pasaulyje atliekami tik gana fragmatiški gyvenimo kokybės tyrimai. Viena iš problemų, su kuria susiduriama atliekant gyvenimo kokybės tyrimus ta, kad gyvenimo kokybė nėra suvokiama vienareikšmiškai ir skirtingi

mokslininkai pasirenka skirtingus jos vertinimo metodus. Žymūs pasaulio ir Lietuvos mokslininkai vis plačiau pripažįsta, kad bendrasis vidaus produktas nėra vienintelis ir pagrindinis rodiklis, parodantis šalies gerovės lygį. Norint išvelgti tikrą gyventojų gyvenimo gerovę šalyje reikalingi papildomi duomenys ir rodikliai. Taigi tiek mokslininkų, tiek ekonomikos analitikų, tiek daugelio organizacijų iniciatyvų dėmesio centre atsidūrė gyvenimo kokybės matavimo klausimas. (Servetkienė, 2012).

Milaševičiūtė ir kt. (2006) teigia panašiai, nors ir pagal bendrojo vidaus produkto dalį, tenkančią vienam gyventojui, vertinama šalies ekonominė būklė, nustatomi jos reitingai tarp kitų pasaulio valstybių, tačiau gyvenimo kokybės, socialinės raidos vertinimas reikalauja atsižvelgti į pasiektus rezultatus įvairiose, ne vien tik ekonomikos srityse. Tai salygoja visuomenės gerbūvio, gyvenimo kokybės sudėtingumas. Ankstesnių bandymų įvertinti gyvenimo kokybę rezultatai parodė, kad:

- Vien tik bendras vidaus produktas (BVP) neparodo šalies gerbūvio;
- Daugelis socialinių – ekonominių gerovės aspektų kiekybiškai yra sunkiai išmatuojami;
- Metodologiškai sujungiant savarankiškus statistinius rodiklius į vieną sudėtinį indeksą yra didelė tikimybė nukrypti nuo realaus rezultato, pasirenkant vienodą rodiklių lyginamąjį svorį. Kiekvienas rodiklis skirtingai įtakoja galutinę indekso reikšmę.

Milaševičiūtė ir kt. (2008) išanalizavo vieną iš sintetinių gyvenimo kokybės vertinimo indeksų ir teigė, jog gyvenimo kokybės pažinimas, jos esmės suvokimas, formavimosi procesų prognozavimas šiuolaikiniame, moderniaame pasaulyje yra labai reikšmingas ir svarbus tiek teoriniu, tiek praktiniu požiūriu. Visa tai skatino ekonomistus sutelkti jėgas naujo integruoto indekso paieškai. „The Economist Intelligence Unit“ organizacija, susikūrusi 1946 m. Prahoje ir pirmaujanti pasaulyje pagal atliekamas pramonės, rinkų, šalių makroekonominės analizės ir prognozes sukūrė gyvenimo kokybės indeksą, paremtą unikalia metodika, kuri susieja pasitenkinimo gyvenimu apklausos rezultatus su gyvenimo kokybės dimensijomis. Konstruojant gyvenimo kokybės indeksą, atrenkant statistiškai reikšmingus rodiklius, veikiančius gyvenimo kokybę, buvo remiamasi Eurobarometro studijų vykdyta pasaulio šalių gyventojų apklausa (ar jie patenkinti savo gyvenimu). Vykdam skirtingų šalių gyventojų apklausą, buvo siekiama sužinoti pagrindinius rodiklius, kurie labiausiai veikia gyvenimo kokybę, kokie veiksniai turi daugiausia įtakos kokybiškam gyvenimui. Gyvenimo kokybės indeksą sudaro devynios dimensijos (žr. 8 paveikslą): gyvenimo lygis, sveikata, politinis stabilumas, šeima, visuomeninis gyvenimas, klimatas, darbo saugumas, politinė laisvė bei lyčių lygybė.

8 pav. Gyvenimo kokybės indekso struktūra (pagal Milaševičiūtę ir kt., 2006)

Janušauskaitė (2008) išvardijo galimybes bei rezultatus, kuriuos suteikia gyvenimo kokybės tyrimai:

- Tarnauja socialinės ir regioninės politikos tikslams;
- Tarnauja vietos valdžiai ir socialiniams (strateginiams) partneriams;
- Padeda įvertinti statistikos informatyvumą ir statistikos duomenų rinkimo tikslingumą;
- Padeda įvertinti tai, kas jau turima ir ko dar trūksta;
- Praplečia žinojimą, grįžtamojo ryšio svarbą;
- Skirtingi gyvenimo kokybės rodikliai leidžia įvertinti visuomenės pažangą įvairiose gyvenimo sąlygų srityse;
- Atskleidžia ir padeda suvokti pagrindines problemas, poreikius, vertybes, nuostatas ir panašiai;
- Leidžia palyginti atskirų rodiklių reikšmingumą skirtingose teritorijose;

- Padeda įvertinti pokyčius per ilgą laiką ir priimtų bei įgyvendintų sprendimų veiksmingumą.

Apibendrinant gyvenimo kokybės tyrimus galima teigti, kad pasaulyje jų atliekama nemažai, o Lietuvoje jų nėra atliekama pakankamai. Tačiau nors ir pasaulyje gyvenimo kokybės tyrimų atliekama daugiau ir daugiau, vis dėl to jie yra gana fragmentiški. Didžiausia problema yra ta, kad gyvenimo kokybė yra suvokiama nevienareikšmiškai, todėl mokslininkai pasirenka skirtingus jos vertinimo metodus. Išskiriamos penkios gyvenimo kokybės tyrimų sritys: ekonominė, politinė, socialinė, kultūrinė ir aplinkos. Taip pat gyvenimo kokybė vertinama ir tiriama remiantis „The Economist Intelligence Unit“ sukurtu sintetiniu gyvenimo kokybės indeksu, kuriuo išsiaiškinama, kokie gyvenimo kokybės rodikliai labiausiai veikia gyvenimo kokybę.

2. TYRIMO METODIKA IR ORGANIZAVIMAS

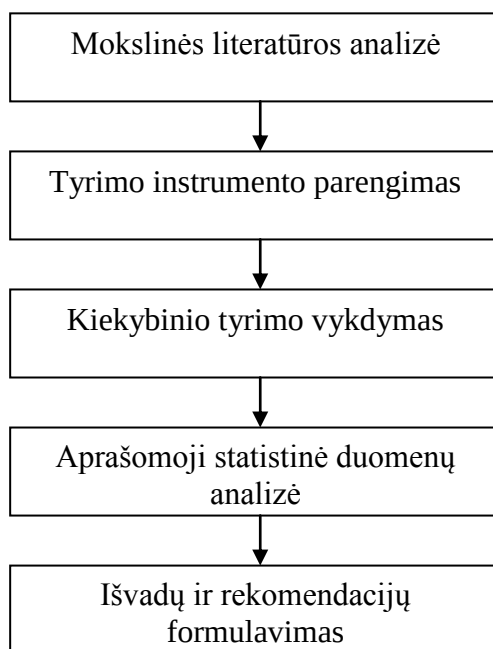
2.1. Tyrimo procesas, metodai ir imtis

Tyrimo objektas – laisvalaikio paslaugų įtaka Jonavos rajono gyventojų gyvenimo kokybei.

Tyrimo tikslas – ištirti laisvalaikio paslaugų įtaką Jonavos rajono gyventojų gyvenimo kokybei.

Siekiant ištirti laisvalaikio paslaugų įtaką Jonavos rajono gyventojų gyvenimo kokybei, buvo taikomas anketinės apklausos metodas (kiekybinis tyrimas) bei aprašomoji statistinė duomenų analizė. Tyrimo tikslui pasiekti buvo atliekamas kiekybinis tyrimas, nes jo metu identifikuojami faktai, kurie daro įtaką tam tikram rezultatui. Tokio tyrimo vertę nusako kiekybiniai rodikliai (skaičiai), jis yra struktūrizuotas ir iš anksto suplanuotas (Kardelis, 2002).

Kiekybinis tyrimo procesas vyko penkiais etapais (žr. 9 paveikslą).

9 pav. Tyrimo etapai

Tyrimo metodai:

1. Mokslinės literatūros analizė. Tai pirminių duomenų rinkimas, kai dokumentai naudojami kaip informaciniai šaltiniai (Tidikis, 2003);

2. Anketinė apklausa. Tai informacijos rinkimo metodas apklausiant respondentus, todėl kaip tyrimo instrumentas yra naudojama anketa. Anketa – klausimų lapas tam tikroms žinioms surinkti. Jį pagal nurodytas taisykles užpildo klausiamasis (Tidikis, 2003). Remiantis mokslinės literatūros apžvalga buvo sudarytas klausimynas, kuriame buvo pateikta 17 klausimų. Anketo

turinys – mišraus tipo uždari ir pusiau uždari klausimai (kai po eilės atsakymų variantų paliekama tuščia eilutė respondento atsakymo variantui įrašyti): 13 informatyviųjų klausimų, susijusių su tyrimo tikslu (1 – 13 klausimai) ir 7 demografiniai klausimai (14 – 17 klausimai). Paruoštoje anketoje klausimai buvo pateikiami aiškiai, logiškai, mandagiai bei suprantamai išdėstyti.

3. Aprašomoji statistinė duomenų analizė. Tai empirinių sociologinių tyrimų analizė, kurios metu turiningo samprotavimo ir matematinių statistinių metodų pagrindu, remiantis pirmine informacija, atskleidžiami tyrimo kintamųjų ryšiai (Tidikis, 2003). Tyrimo metu gautiems duomenims apdoroti naudojama MS Excel programa. Šiuo duomenų analizės metodu duomenys apskaičiuojami ir gauti rezultatai vaizduojami diagramose, kurių pagalba daromos išvados analizuojant respondentų atsakymus.

Tyrimo generalinė aibė (populiacija): tyrimui atlikti buvo pasirinkti Jonavos rajono gyventojai. Iš viso tyrimo populiaciją sudaro 45195 asmenys (Lietuvos statistikos departamentas www.stat.gov.lt/).

Tyrimo imtis: imties dydžiui nustatyti pasirinktas tikimybinis paprastasis atsitiktinis būdas, kadangi aibės elementų galimybė priklausyti imčiai yra vienoda. Šio būdo esmė ta, kad iš populiacijos sąrašo atsitiktinai parenkamas reikiamas tiriamosios grupės narių skaičius, t.y. tiek, kiek buvo numatyta (Kardelis, 2002). Tyrimo imtis sudaryta remiantis 95 proc. pasiklovimo lygmeniu, kai paklaidos tikimybė lygi 7 proc., todėl esant 45195 asmenų populiacijai, reikia apklausti 196 asmenis. Tyrimo imtis buvo apskaičiuota internetinėje bazėje esančioje „Raosoft“ imties skaičiuoklėje (<http://www.raosoft.com/samplesize.html>).

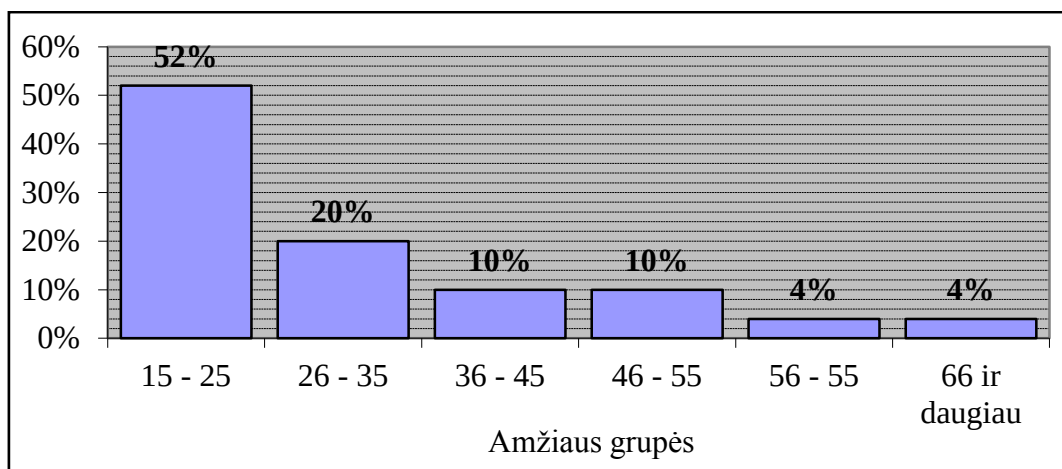
Kiekybinis tyrimas buvo atliekamas 2013 metų kovo – balandžio mėnesiais. Apklausos anketa buvo patalpinta internetiniame portale www.manoapklausa.lt/. Apklausos anketos nuoroda respondentams buvo siunčiama socialinio tinklo www.facebook.com/, puslapio „Jonava“ nariams (<http://www.facebook.com/pages/Jonava/107953345894248?fref=ts>). Pirmiausia buvo išsiųstos pirmosios asmeninės žinutės norint išsiaiškinti ar respondentai yra Jonavos rajono gyventojai, gavus teigiamą atsakymą, respondentams buvo išsiųstos antrosios asmeninės žinutės su apklausos anketos nuoroda ir prašymu ją užpildyti.

Tyrimo apribojimai. Kadangi anketa respondentams buvo išsiųsta internetu, gali būti, kad ne visi respondentai suprato anketos klausimus tinkamai.

2.2. Tyrimo charakteristika

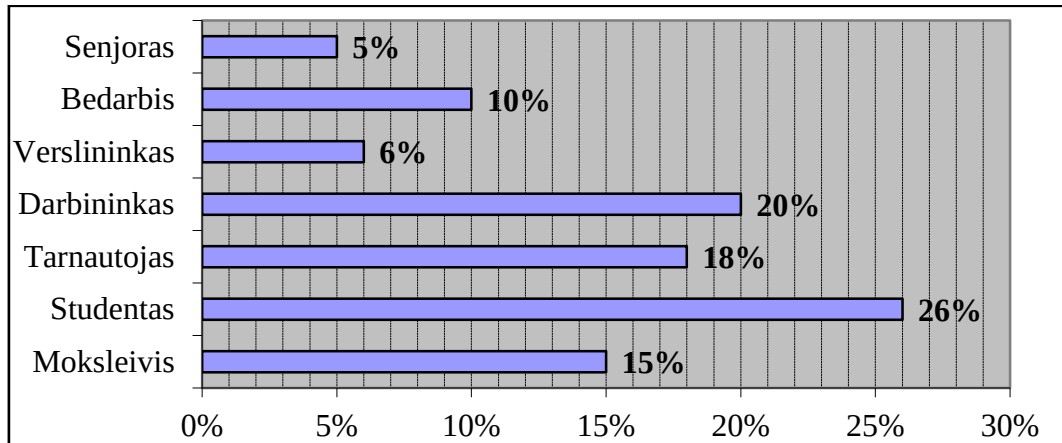
Iš viso apklausoje dalyvavo 220 respondentų, iš jų buvo apklausta 63 proc. moterų ir 37 proc. vyrų.

Apklausoje buvo siekiama išsiaiškinti respondentų amžių (žr. 10 paveikslą). Daugiau nei pusė apklaustųjų 52 proc. buvo 15 – 25 metų, 26 – 35 amžiaus grupę sudarė 20 proc. respondentų, 35 – 45 ir 46 – 55 amžiaus grupę ir sudarė po 10 proc. respondentų, o mažiausią dalį sudarė 56 – 65 metų ir vyresni nei 66 metų amžiaus respondentai – 4 proc.

10 pav. Respondentų amžiaus skirstinys

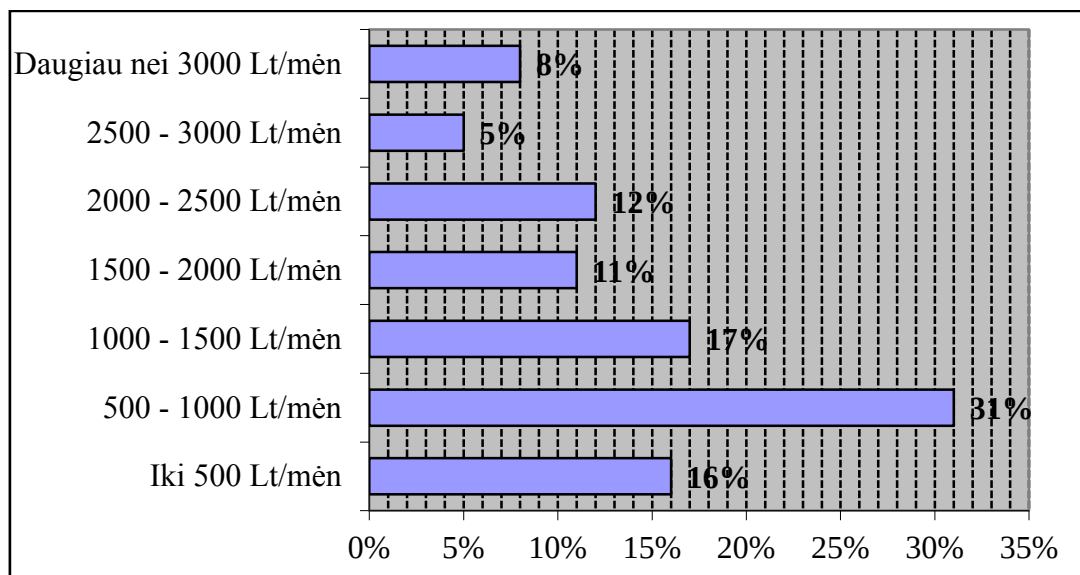
Respondentai pagal socialinį statusą pasiskirsto taip: didžiausia dalis apklaustųjų buvo studentai – 26 proc., 14 proc. – darbininkai, 18 proc. – tarnautojai, 15 proc. moksleiviai, net 10 proc. bedarbiai. Likusieji respondentai verslininkai – 6 proc. ir senjorai – 5 proc. (žr. 11 paveikslą).

11 pav. Respondentų socialinio statuso skirstinys

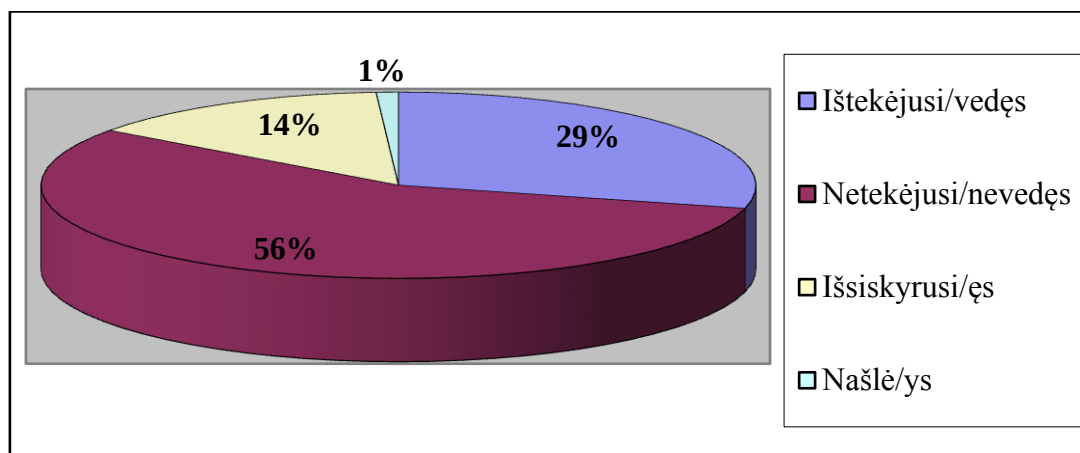
Respondentų gaunamos pajamos – labai svarbios tyrime (žr. 12 paveikslą). Didesnės pajamos suteikia galimybę pasirinkti daugiau laisvalaikio paslaugų, kurios pagerina gyvenimo kokybę. Didžiausia dalis apklaustųjų – 31 proc. gauna nuo 500 iki 1000 litų pajamų per mėnesį, o 17 proc. respondentų - nuo 1000 iki 1500 litų per mėnesį, net 16 proc. respondentų per mėnesį gauna iki 500 litų pajamų. Nuo 2000 iki 2500 litų pajamų per mėnesį gauna 12 proc. apklaustųjų, o 11 proc. apklaustųjų per mėnesį gauna nuo 1500 iki 2000 litų pajamų. Didžiausias pajamas gaunančių respondentų susidarė tik 8 proc. - daugiau nei 3000 litų pajamų per mėnesį ir 5 proc. –

nuo 2500 iki 3000 litų per mėnesį. Reikėtų atkreipti dėmesį, jog didžiausia dalis respondentų – gaunančių labai mažas pajamas. Todėl laisvalaikio paslaugų teikėjams Jonavos rajone būtina siūlyti pigesnius paslaugų variantus, abonimentus, kad pritraukti kuo daugiau lankytojų.

12 pav. Respondentų gaunamų pajamų per mėnesį skirstinys

Kaip matome 13 paveiksle, didžiausia dalis 56 proc. respondentų – netekėjusios ir nevedę, 29 proc. – išteklėjusios ir vedę, 14 proc. – išsiskyrę ir tik 1 proc. našliai.

13 pav. Respondentų šeimyninės padėties skirstinys

Apžvelgus respondentų charakteristiką galima teigti, kad tipinis respondentas yra nuo 15 iki 25 metų, nevedęs, darbininkas arba tarnautojas ir gaunantis vidutines pajamas per mėnesį nuo 500 iki 1000 litų.

3. REZULTATAI IR JŲ APTARIMAS

Išanalizavus respondentų charakteristiką, galima toliau analizuoti apklausos rezultatus, kurie padės išsiaiškinti kokią įtaką laisvalaikio paslaugos turi Jonavos rajono gyventojų gyvenimo kokybei.

Respondentų buvo prašoma įvertinti jų gyvenimo kokybės kriterijus pagal svarbumą nuo 1 balo – visiškai nesvarbu iki 7 balų – visiškai svarbu (žr. 3 lentelę). Daugiau nei pusė Jonavos rajono gyventojų net 70 proc. kaip visiškai svarbų gyvenimo kokybės kriterijų ir 7 balais įvertino šeimą, 66 proc. respondentų įvertino teisingumą, 63 proc. respondentų 7 balais įvertino tiek sveikatą, tiek laisvę. Meilei 7 balus skyrė 56 proc. respondentų, o 51 proc. skyrė darbui. Pagarbą 7 balais įvertino pusė apklaustųjų – 50 proc., o laisvalaikį – 41 proc. Likę respondentai 7 balus pasiskirstė taip: 39 proc. – saviraiška, 36 proc. pripažinimas, 35 proc. – karjera, 31 proc. – mokslai, 29 proc. – draugai ir mažiausiai 19 proc. – religija.

Didžiausia dalis respondentų visiškai nesvarbiu gyvenimo kokybės kriterijumi laikė religiją – 15 proc., darbą – 6 proc., karjerą – 5 proc, pripažinimą – 4 proc. Visus kitus gyvenimo kokybės kriterijus – šeimą, meilę, mokslą, sveikatą, pagarbą, laisvę, saviraišką ir teisingumą 1 balu įvertino 2 – 3 proc. Jonavos rajono gyventojų. Kaip matome, tik 1 proc. apklaustųjų laisvalaikį įvardino kaip visiškai nesvarbų gyvenimo kokybės kriterijų.

Todėl galima daryti išvadą, kad nors ir laisvalaikis nėra pats svarbiausias gyvenimo kokybės kriterijus Jonavos rajono gyventojams, tačiau tai yra vienas svarbesnių kriterijų po šeimos, teisingumo, sveikatos, laisvės, meilės, darbo ir pagarbos.

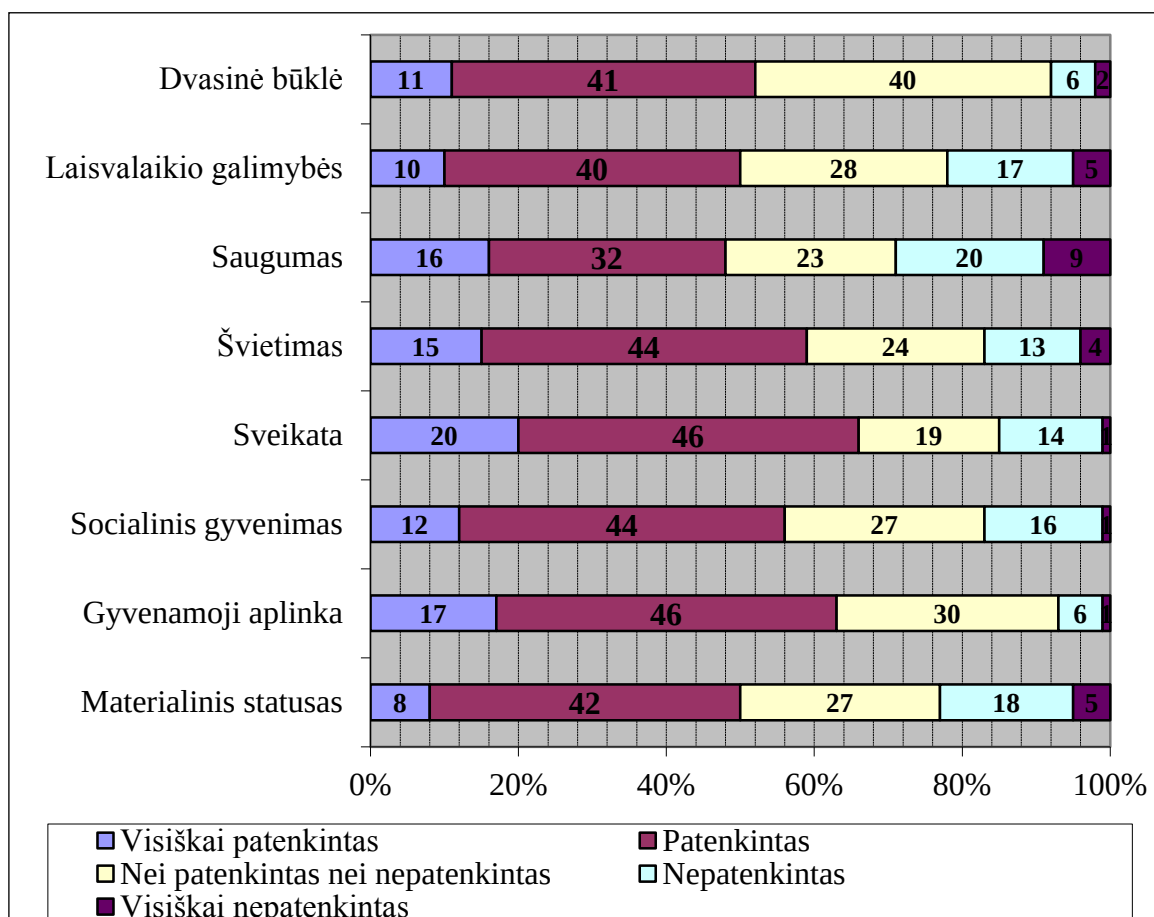
3 lentelė. Respondentų pasiskirstymas vertinant gyvenimo kokybės kriterijus nuo 1 (visiškai nesvarbu) iki 7 (visiškai svarbu) balų

	1	2	3	4	5	6	7
Darbas	6%	2%	5%	8%	10%	18%	51%
Šeima	3%	2%	2%	2%	8%	13%	70%
Draugai	2%	3%	6%	13%	18%	29%	29%
Laisvalaikis	1%	2%	7%	8%	19%	22%	41%
Meilė	2%	3%	0%	8%	11%	20%	56%
Mokslai	3%	1%	10%	14%	19%	22%	31%
Sveikata	2%	3%	4%	2%	10%	16%	63%
Karjera	5%	3%	1%	10%	13%	33%	35%
Pagarba	3%	4%	3%	2%	11%	27%	50%
Pripažinimas	4%	1%	2%	9%	20%	28%	36%
Religija	15%	8%	10%	21%	13%	14%	19%
Laisvė	2%	1%	3%	4%	11%	16%	63%
Saviraiška	2%	2%	4%	15%	12%	26%	39%
Teisingumas	2%	2%	3%	4%	6%	17%	66%

Toliau Jonavos rajono gyventojai turėjo atskleisti, kaip juos tenkina šie gyvenimo kokybės rodikliai: materialinis statusas, gyvenamoji aplinka, socialinis gyvenimas, sveikata, švietimas, laisvalaikio galimybės, saugumas, dvasinė būklė (žr. 14 paveikslą). Materialiniu statusu visiškai patenkinti buvo tik 8 proc. respondentų, patenkinti – 42 proc., nei patenkinti nei nepatenkinti – 27 proc., nepatenkinti – 18 proc. ir visiškai nepatenkinti – 5 proc. respondentų. Gyvenamąją aplinką visiškai patenkintų respondentų – 17 proc., patenkinti – 46 proc., nei patenkinti nei nepatenkinti – 30 proc., nepatenkinti – 6 proc., o visiškai nepatenkinti buvo tik 1 proc. respondentų. Socialiniu gyvenimu visiškai patenkinti - 12 proc. respondentų, patenkinti – 44 proc., 27 proc. nei patenkinti nei nepatenkinti, net 16 proc. - nepatenkinti ir tik 1 proc. respondentų - visiškai nepatenkinti. Didžiausia dalis respondentų net 20 proc. buvo visiškai patenkinti sveikata, 46 proc. – patenkinti, 19 proc. nei patenkinti nei nepatenkinti, 14 proc. nepatenkinti ir 1 proc. respondentų – visiškai nepatenkinti. Švietimu visiškai patenkinti 15 proc. respondentų, patenkinti – 44 proc., 24 proc. – nei patenkinti nei nepatenkinti, 13 proc. – nepatenkinti ir visiškai nepatenkinti tik 4 proc. Prasčiausiai respondentai įvertino saugumą: visiškai patenkinti 16 proc. respondentų, patenkinti – 32 proc., nei patenkinti nei nepatenkinti 23 proc. respondentų, nepatenkintų respondentų susidarė net 20 proc. ir visiškai nepatenkinti – 9 proc. Laisvalaikio galimybes respondentai įvertino taip: 10 proc. – visiškai patenkinti, 40 proc. – patenkinti, 28 proc. – nei patenkinti, nei nepatenkinti, 17 proc. – nepatenkinti

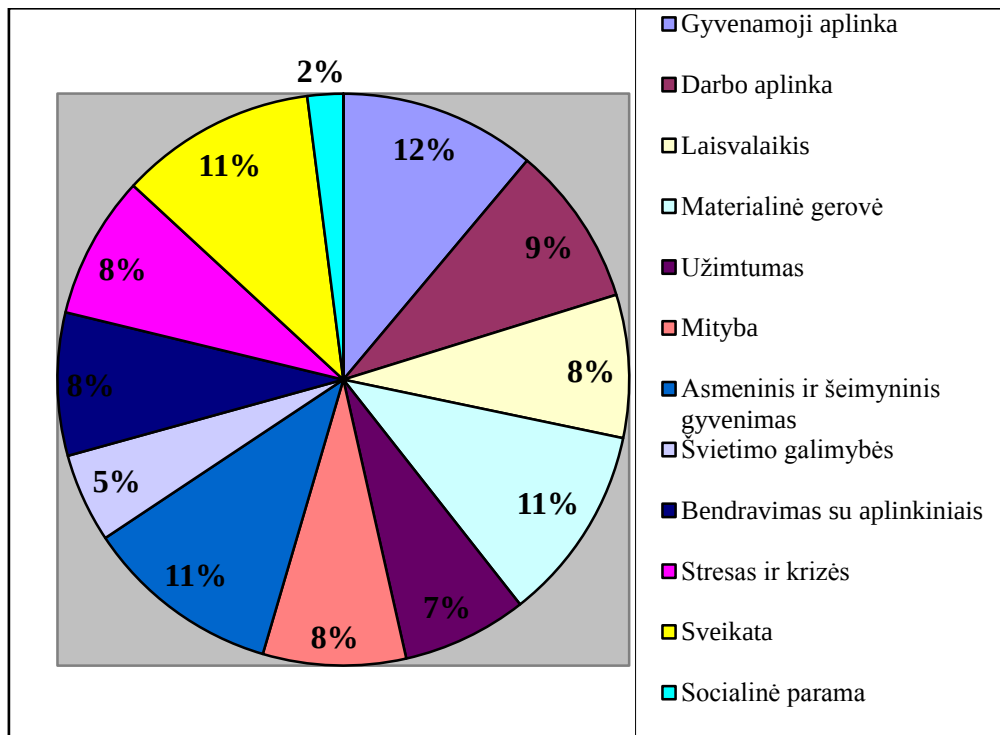
ir 5 proc. visiškai nepatenkinti. Dvasinė būklė visiškai patenkinti buvo 11 proc. respondentų, patenkinti – 41 proc., nei patenkinti nei nepatenkinti – 40 proc., nepatenkinti – 6 proc. ir visiškai nepatenkinti buvo tik 1 proc. respondentų.

Taigi, galima daryti išvadą, jog respondentai labiausiai patenkinti gyvenamąja aplinka, sveikata ir socialiniu gyvenimu, o labiausiai nepatenkinti materialiniu statusu ir saugumu bei laisvalaikio galimybėmis.

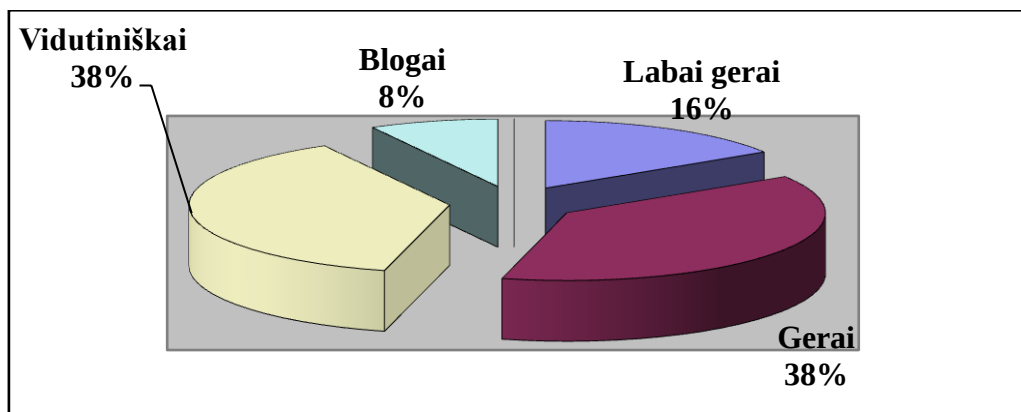
14 pav. Respondentų pasiskirstymas vertinant gyvenimo kokybės rodiklius

Respondentų buvo prašoma pažymėti, kurie veiksniai labiausiai įtakoja jų gyvenimo kokybę (žr. 15 paveikslą). Labiausiai Jonavos rajono gyventojų kokybę įtakoja gyvenamoji aplinka – 12 proc., sveikata bei asmeninis ir šeimyninis gyvenimas – 11 proc. respondentų. 9 proc. respondentų gyvenimo kokybę labiausiai įtakoja darbo aplinka, 8 proc. – laisvalaikis, bendravimas su aplinkiniais, stresas ir krizės bei mityba, 7 proc. – užimtumas, 5 proc. – švietimo galimybės ir tik 2 proc. – socialinė parama. Taigi, galime daryti išvadą, jog laisvalaikis tikrai įtakoja Jonavos rajono gyventojų gyvenimo kokybę, nes šį atsakymo variantą pažymėjo beveik pusė respondentų.

15 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal gyvenimo kokybės veiksnių įtaką

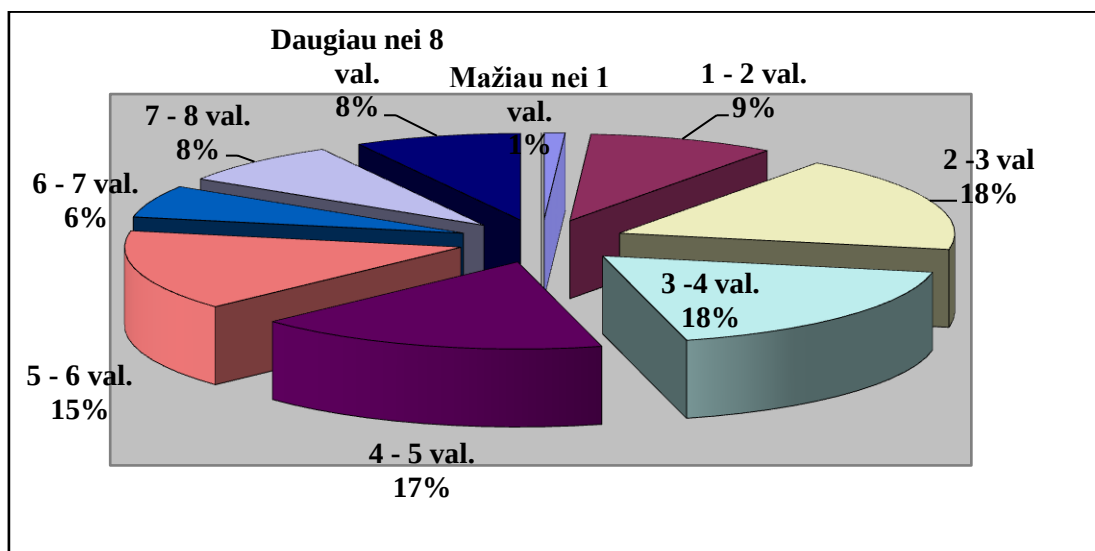
Jonavos rajono gyventojų buvo prašoma įvertinti savo gyvenimo kokybę (žr. 16 paveikslą). Net 38 proc. respondentų savo gyvenimo kokybę įvertino gerai ir vidutiniškai, o labai gerai įvertino – 16 proc. Blogai savo gyvenimo kokybę įvertino tik 8 proc. respondentų. Todėl galime daryti išvadą, jog Jonavos rajono gyventojai yra patenkinti savo gyvenimo kokybe.

16 pav. Respondentų pasiskirstymas vertinant gyvenimo kokybę

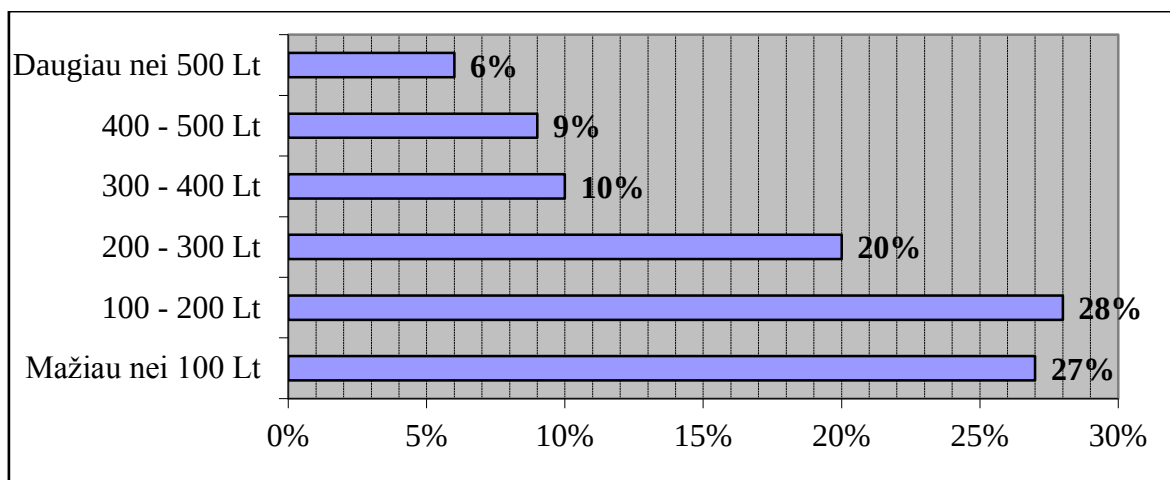
Taip pat respondentų buvo teiraujamasi, ar turiningai praleistas laisvalaikis įtakoja jų gyvenimo kokybę. Net 52 proc. apklaustųjų pažymėjo, kad turiningai praleistas laisvalaikis įtakoja gyvenimo kokybę, o 35 proc. respondentų pažymėjo, jog iš dalies įtakoja. Turiningai praleistas laisvalaikis neįtakojo gyvenimo kokybės tik 7 proc. respondentų, o 6 proc. nežinojo ar laisvalaikis jiems įtakoja gyvenimo kokybę.

Jonavos rajono gyventojai turėjo atskleisti kiek laisvo laiko turi per dieną (žr. 17 paveikslą). 18 proc. respondentų per dieną turi 2 – 3 ir 3 – 4 laisvas valandas, 17 proc. respondentų 4 – 5 valandas, 15 proc. respondentų 5 – 6 valandas, 9 proc. respondentų 1 – 2 valandas, 8 proc. respondentų 7 – 8 valandas, 8 proc. respondentų daugiau nei 8 valandas, 6 proc. respondentų 6 – 7 valandas ir tik 1 proc. respondentų mažiau nei 1 valandą. Taigi galima daryti išvadą, kad Jonavos gyventojai turi nemažai laisvo laiko.

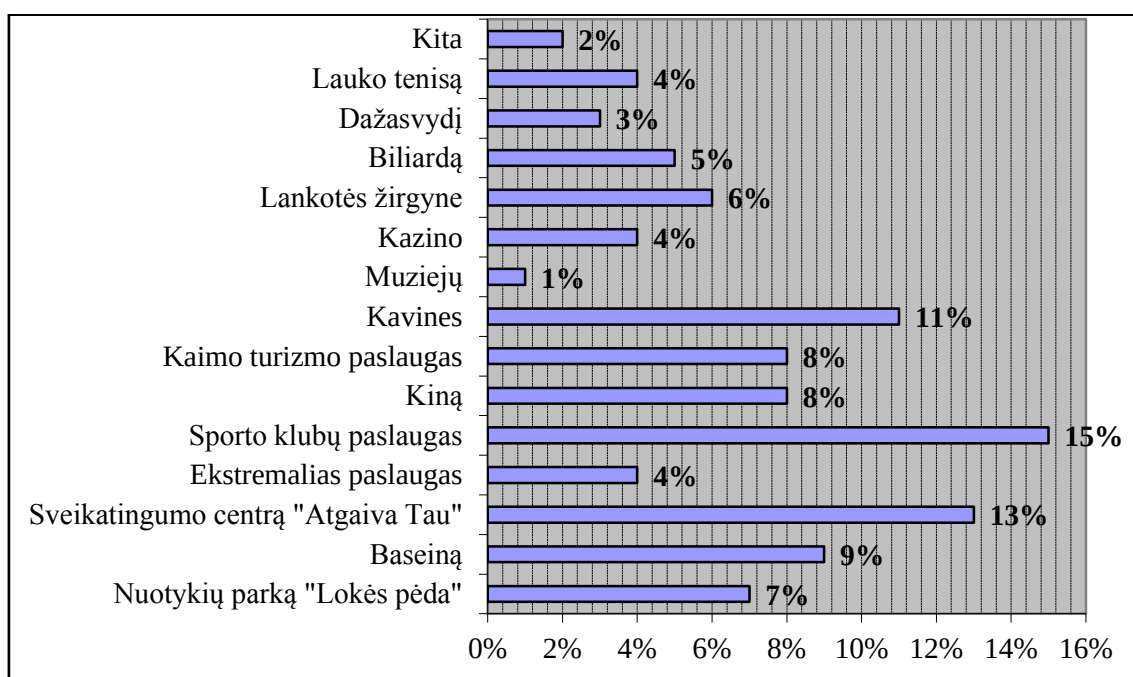
17 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal laisvą laiką (valandomis) per dieną

Respondentų taip pat buvo klausiama kiek pinigų išleidžia laisvalaikiui (žr. 18 paveikslą). Kadangi Jonavos rajono gyventojai gauna vidutines arba žemesnes nei vidutines pajamas per mėnesį, tai laisvalaikiui neturi galimybės išleisti labai daug. Didžiausia dalis respondentų 28 proc. per mėnesį laisvalaikiui išleidžia nuo 100 iki 200 litų, o 27 proc. išleidžia iki 100 litų. 200 – 300 litų per mėnesį išleidžia 20 proc. respondentų, 10 proc. respondentų išleidžia 300 – 400 litų, 9 proc. respondentų išleidžia 400 – 500 litų, o tik 6 proc. respondentų laisvalaikiui per mėnesį išleidžia daugiau nei 500 litų.

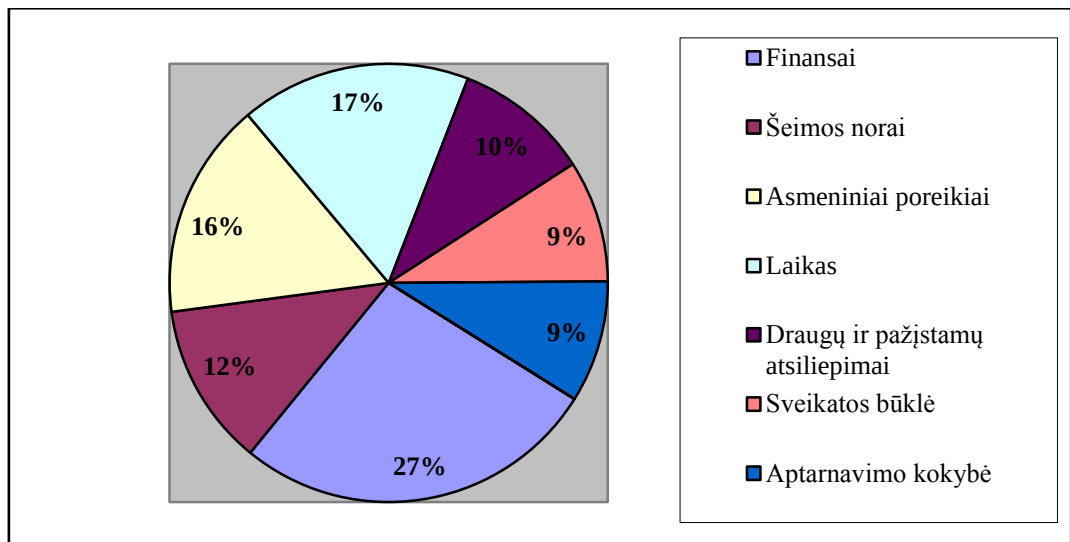
18 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal išlaidas laisvalaikiui per mėnesį

Respondentų buvo teiraujamasi kokias laisvalaikio paslaugas renkasi Jonavos rajone (žr. 19 paveikslą). Net 15 proc. apklaustųjų pažymėjo, kad dažniausiai renkasi sporto klubų paslaugas, 13 proc. sveikatingumo centro „Atgaiva Tau“ paslaugas, 11 proc. kavines, o 9 proc. renkasi Jonavos savivaldybės kūno kultūros ir sporto centro baseiną. 8 proc. respondentų renkasi kaimo turizmo paslaugas ir kiną, o 7 proc. apklaustųjų renkasi nuotykių parko „Lokės pėda“ paslaugas. 6 proc. lankosi Jonavos žirgyne, 5 proc. žaidžia biliardą, 4 proc. lankosi kazino, žaidžia lauko tenisą ir renkasi ekstremalias paslaugas. Mažiausiai Jonavos rajono gyventojai žaidžia dažasvydį ir lankosi muziejuje. 2 proc. pažymėjo, kad renkasi kitas paslaugas: jogą, NVO (nevyriausybinių organizacijų susijusių su laisvalaikiu) veiklą, Jonavos kultūros centro paslaugas, žaidžia tinklinį ir stalo tenisą.

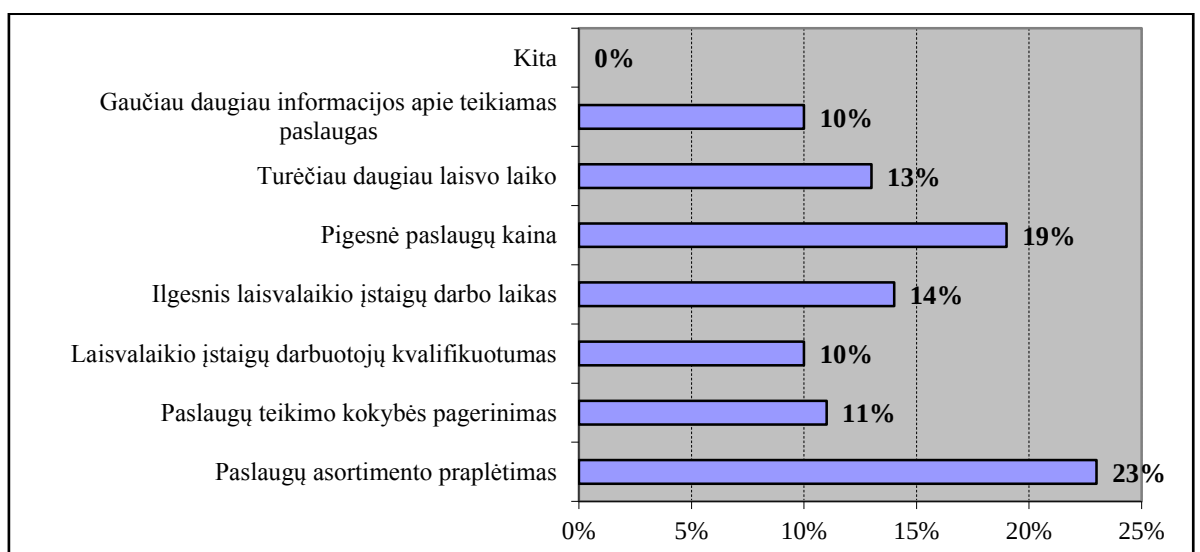
19 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal dažniausiai pasirenkamas laisvalaikio paslaugas Jonavos rajone

Jonavos rajono gyventojai turėjo atskleisti, kas nulemia, kad jie renkasi vienokias ar kitokias laisvalaikio paslaugas Jonavos rajone (žr. 20 paveikslą). Net 27 proc. respondentų pažymėjo, kad laisvalaikio paslaugų pasirinkimą nulemia finansai, o 17 proc. – nulemia laikas, 16 proc. respondentų renkasi remiantis asmeniniais poreikiais, o 12 proc. respondentų paslaugas renkasi išklause šeimos norų. 10 proc. respondentų laisvalaikio paslaugas renkasi išgirdę draugų ir pažįstamų atsiliepimus, o 9 proc. respondentų paslaugas renkasi pagal savo sveikatos būklę ir aptarnavimo kokybę. Taigi, galima daryti išvadą, kad Jonavos rajono gyventojai renkasi pigesnes laisvalaikio paslaugas, todėl laisvalaikio paslaugų organizatoriai norėdami sulaukti daugiau klientų, turėtų sumažinti paslaugų kainas.

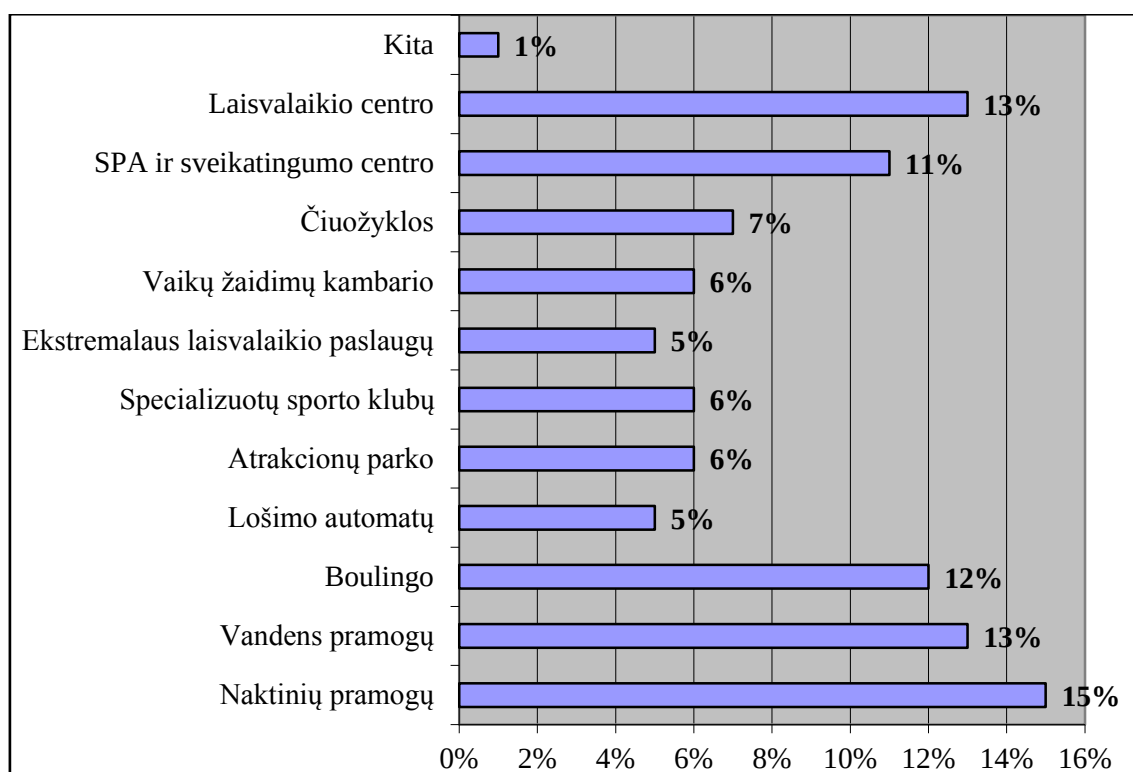
20 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal labiausiai įtakojančius veiksnius pasirenkant laisvalaikio paslaugas Jonavos rajone

Respondentų buvo teiraujamasi, kas juos paskatintų dažniau naudotis laisvalaikio paslaugomis teikiamomis Jonavos rajone (žr. 21 paveikslą). Net 23 proc. respondentų pažymėjo, jog reiktų praplėsti laisvalaikio paslaugų asortimentą, 19 proc. – sumažinti paslaugų kainas, o 14 proc. pažymėjo, jog ilgesnis laisvalaikio įstaigų darbo laikas paskatintų dažniau naudotis paslaugomis. 13 proc. respondentų teigė, kad dažniau naudotųsi laisvalaikio paslaugomis, jeigu turėtų daugiau laisvo laiko, o 14 proc. užsiminė, apie paslaugų teikimo pagerinimą. 10 proc. Jonavos rajono gyventojų pažymėjo, kad tiek laisvalaikio įstaigų darbuotojų didesnis kvalifikuotumas, tiek didesnė informacija apie teikiamas paslaugas paskatintų dažniau naudotis Jonavos rajone teikiamomis laisvalaikio paslaugomis.

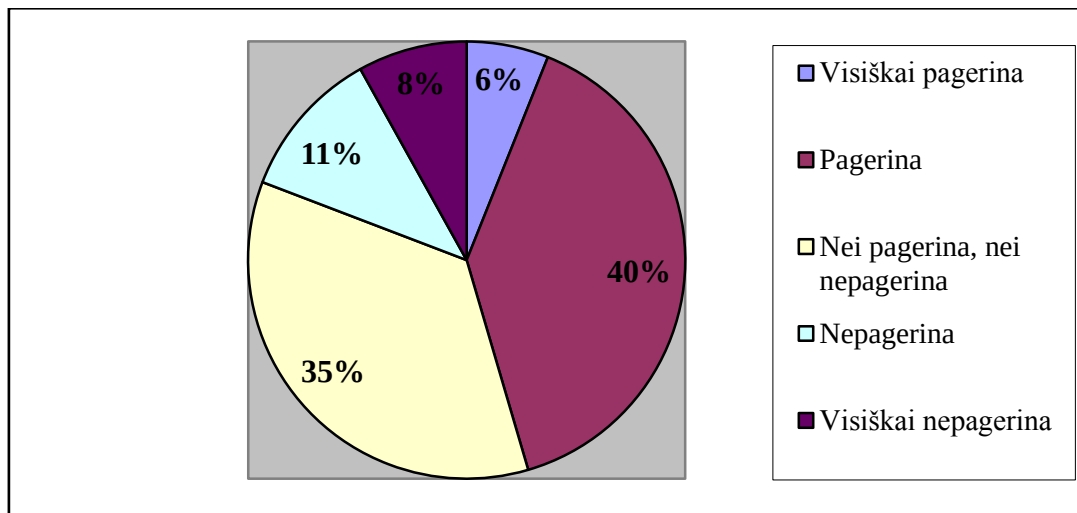
21 pav. Respondentų laisvalaikio paslaugų pasirinkimo didinančių priežasčių skirstinys

Respondentų buvo teiraujamasi, kokių laisvalaikio paslaugų pasigendama Jonavos rajone (žr. 22 paveikslą). Apklaustieji teigė, kad labiausiai trūksta naktinių pramogų – 15 proc, laisvalaikio centro ir vandens pramogų – 13 proc., boulingo – 12 proc., SPA ir sveikatingumo centro trūksta 11 proc., o čiuožyklos 7 proc. respondentų. Respondentai taip pat pasigenda vaikų žaidimų kambario, specializuotų sporto klubų, atrakcionų parko – 6 proc. Mažiausiai Jonavos rajone pasigendama ekstremalaus laisvalaikio paslaugų, lošimo automatų – 5 proc. Taip pat respondentai pažymėjo variantą „Kita“, kuriame pažymėjo, kad trūksta valčių ir dviračių nuomos vasaros sezono metu, mokamų sporto aikštelių.

22 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal trūkstamų laisvalaikio paslaugų Jonavos rajone pageidavimus

Klausimyno pabaigoje buvo teiraujamasi, ar teikiamos laisvalaikio paslaugos Jonavos rajone pagerina gyvenimo kokybę (žr. 23 paveikslą). Net 40 proc. respondentų teigė, jog laisvalaikio paslaugos Jonavos rajone jų gyvenimo kokybę pagerina, 35 proc. apklaustųjų laisvalaikio paslaugos nei pagerina nei nepagerina jų gyvenimo kokybės. Nepagerina – 11 proc. respondentų, visiškai nepagerina – 8 proc. respondentų, o visiškai pagerina gyvenimo kokybę tik 6 proc. respondentų.

23 pav. Respondentų laisvalaikio paslaugų įtakos gyvenimo kokybei skirstinys

Atlikus tyrimą išsiaiškinome, kad tipinis tyrimo respondentas yra nuo 15 iki 25 metų, nevedęs, studentas, darbininkas arba tarnautojas ir gaunantis vidutines pajamas per mėnesį nuo 500 iki 1000 litų.

Išanalizavus respondentų gyvenimo kokybės kriterijus, galima teigti, jog svarbiausias Jonavos rajono gyventojų gyvenimo kokybės kriterijus yra šeima, sveikata, teisingumas ir laisvė. Iš 14 gyvenimo kokybės kriterijų laisvalaikis – 7 vietoje, todėl galima daryti išvadą, kad Jonavos rajono gyventojams tai yra vienas iš svarbesnių gyvenimo kokybės kriterijų.

Respondentai savo gyvenimo kokybę įvertino gerai arba vidutiniškai, tačiau tik maža dalis savo gyvenimo kokybę vertino labai gerai, todėl tai verčia sunerimti. Kadangi respondentai teigė, kad laisvalaikis įtakoja jų gyvenimo kokybę, o įvertinus respondentų gyvenimo kokybės rodiklius paaiškėjo, jog respondentai ne itin patenkinti laisvalaikio galimybėmis Jonavos rajone, galima daryti išvadą, kad Jonavoje būtina praplėsti laisvalaikio paslaugų asortimentą bei pagerinti jau teikiamų paslaugų kokybę, todėl, kad tai galėtų pagerinti jonaviečių gyvenimo kokybę.

Atlikus tyrimą taip pat paaiškėjo, kad ir respondentai turi nemažai laisvo laiko, tačiau negali pasinaudoti visomis paslaugomis, nes labiausiai laisvalaikio paslaugų pasirinkimą įtakoja finansai. Kadangi išsiaiškinome, kad Jonavos rajono gyventojai laisvalaikio paslaugoms dauguma išleidžia tik nuo 100 iki 200 litų, tai galima teigti, kad laisvalaikio organizatoriai, turėtų daryti daugiau nuolaidų bei teikti pigesnes paslaugas, kas priviliotų daugiau klientų.

Tarp Jonavos rajono gyventojų populiariausios šios laisvalaikio paslaugos:

- Sporto klubų paslaugos;
- Sveikatingumo centro „Atgaiva Tau“ paslaugos;
- Kavinės;
- Baseinas, esantis Jonavos savivaldybės kūno kultūros ir sporto centre;

- Kaimo turizmo paslaugos;
- Kinas.

Apžvelgus klausimyno atsakymus išsiaiškinome, kad respondentus dažniau naudotis laisvalaikio paslaugomis Jonavos rajone paskatintų laisvalaikio paslaugų asortimento praplėtimas ir pigesnė paslaugų kaina. Respondentai pažymėjo, kad pasigenda tokių laisvalaikio paslaugų:

- Naktinių pramogų;
- Laisvalaikio centro;
- Vandens pramogų;
- Boulingo;
- SPA ir sveikatingumo centrų;
- Čiuožyklos.

Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad laisvalaikio paslaugos ne visiškai pagerina respondentų gyvenimo kokybę, todėl reikėtų sumažinti paslaugų kainas bei praplėsti laisvalaikio paslaugų asortimentą.

IŠVADOS

1. Laisvalaikis – tai laikas, laisvas nuo apmokamo darbo, nuo buitinių ir fiziologinių poreikių tenkinimo, skirtas kiekvieno žmogaus individualiems poreikiams tenkinti, užsiimti mėgiama veikla. Rekreacija – žmogaus dvasinių ir fizinių jėgų atgavimo procesas. Rekreacija, kaip ir laisvalaikis yra skirstoma į aktyvią ir pasyvią. Todėl rekreacija yra neatsiejama nuo laisvalaikio, tačiau rekreacija nuo laisvalaikio skiriasi tuo, kad žodis laisvalaikis naudojamas kalbant apie laiką, o rekreacija – apie veiklą.

2. Rekreacijos ir turizmo verslas sujungia ir plėtoja apgyvendinimo, maitinimo, laisvalaikio bei poilsio, pramogų, transporto bei kitas aptarnavimo sferas, kurios sudaro originalią paslaugą, tenkinančią laisvalaikio paslaugų vartotojų poreikius. Rekreacinė paslauga, tai yra paslaugų paketas, kurį sudaro fiziniai dalykai ir neapčiuopiamos paslaugos bei pagrindinių ir periferinių paslaugų visuma, užtikrinanti kliento pasitenkinimą.

3. Gyvenimo kokybė yra įvairiapusis kiekvieno žmogaus esamų gyvenimo aplinkybių įvertinimas. Nors dauguma autorių neatskiria gyvenimo kokybės nuo gerbūvio ir gerovės terminų, tačiau gyvenimo kokybė išsiskiria savo komponentais, ji susideda iš objektyvių, subjektyvių, materialinių, nematerialinių, individo bei visuomenės gerbūvio komponentų. Gyvenimo kokybės tyrimai pasaulyje ir Lietuvoje atliekami vis dažniau, tačiau jie vis dar išlieka fragmentiški. Didžiausia problema yra ta, kad gyvenimo kokybė yra suvokiama nevienareikšmiškai, todėl mokslininkai pasirenka skirtingus jos vertinimo metodus.

4. Atlikus tyrimą buvo identifikuota, jog laisvalaikis įtakoja Jonavos rajono gyventojų gyvenimo kokybę, tačiau įvertinus respondentų gyvenimo kokybės rodiklius paaiškėjo, kad respondentai ne itin patenkinti laisvalaikio galimybėmis Jonavos rajone. Todėl Jonavoje būtina praplėsti laisvalaikio paslaugų asortimentą, kad pagerinti jonaviečių gyvenimo kokybę.

5. Jonavos rajono gyventojai laisvalaikio paslaugas renkasi atsižvelgę į finansus, nes buvo išsiaiškinta, kad respondentai gauna vidutinės arba žemesnės nei vidutinės pajamos per mėnesį bei laisvalaikiui dažniausiai išleidžia nuo šimto iki dviejų šimtų litų per mėnesį. Todėl laisvalaikio organizatoriai, turėtų daryti daugiau nuolaidų bei teikti pigesnes paslaugas, kad Jonavos rajono gyventojai turėtų daugiau laisvalaikio galimybių, kurios galėtų pagerinti jų gyvenimo kokybę.

LITERATŪRA

1. Adomaitienė, K. (2000). *Rekreacijos įvadas*. Vilnius: PMRP koordinavimo centras.
2. Alperytė, I. (2007). Culture, contents of leisure and quality of life: the theoretical models and practical issues. *Viešasis administravimas*, 4 (16), 95 – 102.
3. Bagdonienė, L., Hopenienė, R. (2009). *Paslaugų marketingas ir vadyba*. Kaunas: Technologija.
4. Butvilas, D., Kriščiūnas, A., Endzinienė, M., Jurkevičienė, G., Švedaitė – Sakalauskė, B. (2010). Jaunų žmonių, sergančių epilepsija, gyvenimo pilnatvė. *Neurologijos seminarai*, 14 (44), 86 – 92.
5. Danilevičienė, L., Navickienė, R. (2011). Turizmo paslaugos kaip pagrindinių ir periferinių paslaugų visuma. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 1 (21), 101 – 107.
6. Furmonavičius, T. (2001). Gyvenimo kokybės tyrimai medicinoje. *Biomedicina*, 1 (2), 128 – 132.
7. Grecevičius, P. (2002). *Turizmas*. Kaunas: Kauno kolegijos leidybos centras.
8. Gruževskis, B., Orlova, U. L. (2012). Sąvokos „gyvenimo kokybė“ raidos tendencijos. *Socialinis darbas*, 11 (1), 7 – 18.
9. Janušauskaitė, G. (2008). Gyvenimo kokybės tyrimai: problemos ir galimybės. *Filosofija. Sociologija*, 19 (4), 34 – 44.
10. Jensen, C. R., Guthrie, S. P. (2006). *Outdoor recreation in America*. USA: Sheridan book.
11. Junevičius, A., Keršytė, J. (2007) Europos karališkųjų kurortų kokybės kriterijų ypatumai: Birštono kurorto pavyzdys. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, 41, 69 – 82.
12. Jurgelėnas, A., Juozulynas, A., Butkienė, B., Butikis, M. (2009). Situaciniai gyvenimo kokybės veiksniai Vilniaus mieste. *Gerontologija*, 10 (3), 168 – 175.
13. Juozulynas, A., Jurgelėnas, A., Prapiestis, J., Butikis, M. (2010). Gyvenimo kokybės ir socialinių veiksnių tarpusavio ryšys. *Gerontologija*, 11 (1), 37 – 42.
14. Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Judex.
15. Kriščiūnas, A. (1994). Senatvės negalės ir pragiedruliai. *Sveikata*, 10, 12 – 22.
16. Krutulienė, S. (2012). Gyvenimo kokybė: sąvokos apibrėžimas ir santykis su gero gyvenimo terminais. *Kultūra ir visuomenė*, 3 (2), 117 – 130.
17. Kublickienė, L. (2001). Laisvalaikio sociologija: paradigimų skirtumai. *Filosofija, sociologija*, 2, 35 - 42.
18. Langvinienė, N., Vengrienė B. (2008). *Paslaugų teorija ir praktika*. Kaunas: Technologija.

19. Merkys, G., Brazienė, R., Kondrotaitė, G. (2008). Subjektyvi gyvenimo kokybė kaip socialinis indikatorius: viešojo sektoriaus kontekstas. *Viešojo politika ir administravimas*, 23, 23 – 38.
20. Mikutavičienė, I., Šulskienė, R. (2012). Metadono programos veiksmingumo vertinimas: subjektyvios gyvenimo kokybės paradigma. *Sveikatos mokslai*, 22 (5), 64 – 70.
21. Milaševičiūtė, V., Pukelienė, V., Vilkas, E. (2006). Indeksas gyvenimo kokybei matuoti: analizė, vertinimas ir tyrimas Lietuvos atveju. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, 39, 161 – 178.
22. Prapiestis, J., Juozulynas, A., Jurgelėnas, A. (2003). Gyvenimo kokybės tyrimai ir teisiniai aspektai. *Sveikatos mokslai*, 4 (27), 48 – 52.
23. Ruškus, J. (1997). *Neįgalus asmuo ir visuomenė: Sąveikos raida ir perspektyva*. Šiauliai.
24. Ruževičius, J., Akranavičiūtė, D. (2007). Quality of life and its components measurement. *Engineering economics*, 2, 43 – 48.
25. Savicka, A. (2006). Darbas ir laisvalaikis: naujos jų tarpusavio ryšio sampratos paieškos. *Kultūrologija*, 13, 183 – 204.
26. Servetkienė, V. (2012). Lietuvos gyventojų gyvenimo kokybės pokyčiai: statistika ir realybė. *Socialinės inovacijos globaliai plėtrai*, 1 (1), 792 – 815.
27. Staniūnas, E., Stauskis, G. (2011). *Rekreacijos kompleksai gamtinėje aplinkoje*. Vilnius: Technika.
28. Šinkūnienė, J. (2005). Laisvalaikio studijos ir rekreacijos administravimas. *Socialinis darbas*, 4 (1), 122 - 130.
29. Tidikis, R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
30. Vainienė, I. (2001). *Kaimo turizmo organizavimas*. Vilnius: Eugrimas.
31. Vaitkaitienė, E., Makari, J., Zaborskis, A. (2007). Gyvenimo kokybės samprata ir sveikatos nulemtų vaikų gyvenimo kokybės tyrimai. *Medicina*, 43 (7), 746 – 755.
32. Vengrienė, B. (1998). *Paslaugų ekonomika*. Vilniaus universiteto leidykla.
33. Ventegodt, S., Merrick, J., Andersen, J. (2003). Quality of life theory I. The IQOL theory: an integrative theory of the global quality of life concept. *The scientific world journal*, 3, 1030 – 1040.
34. Vitkienė, E. (2004). *Paslaugų marketingas*. Klaipėdos universiteto leidykla.
35. Vitkienė, E. (2002). *Rekreacija*. Klaipėda: S. Jokužio leidykla – spaustuvė.

PRIEDAI

ANKETA

Gerbiamas respondente, Lietuvos sporto universiteto 4 kurso studentė atlieka tyrimą, kuriuo siekiama išsiaiškinti laisvalaikio paslaugų įtaką Jonavos rajono gyventojų gyvenimo kokybei. Jūsų nuoširdūs atsakymai padės įvertinti esamą situaciją. Anketa yra anoniminė. Ačiū už bendradarbiavimą!

1. Įvertinkite žemiau pateiktus gyvenimo kokybės kriterijus, pagal jų svarbumą (1 – visiškai nesvarbu, 7 – visiškai svarbu)

Kriterijus	1	2	3	4	5	6	7
Darbas	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Šeima	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Draugai	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Laisvalaikis	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Meilė	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mokslai	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sveikata	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Karjera	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pagarba	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pripažinimas	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Religija	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Laisvė	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Saviraiška	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Teisingumas	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

2. Įvertinkite, kaip jus tenkina žemiau pateikti gyvenimo kokybės rodikliai:

Veiksniai	Visiškai patenkintas	Patenkintas	Nei patenkintas, nei nepatenkintas	Nepatenkintas	Visiškai nepatenkintas
Materialinis statusas	☐	☐	☐	☐	☐
Gyvenamoji aplinka	☐	☐	☐	☐	☐
Socialinis gyvenimas	☐	☐	☐	☐	☐
Sveikata	☐	☐	☐	☐	☐
Švietimas	☐	☐	☐	☐	☐
Laisvalaikio galimybės	☐	☐	☐	☐	☐
Saugumas	☐	☐	☐	☐	☐
Dvasinė būklė	☐	☐	☐	☐	☐

3. Kokie veiksniai įtakoja jūsų gyvenimo kokybę? (galite pažymėti kelis atsakymo variantus)

- ☐ Gyvenamoji aplinka;
☐ Darbo aplinka;
☐ Laisvalaikis;
☐ Materialinė gerovė;
☐ Užimtumas;
☐ Mityba;
☐ Asmeninis ir šeimyninis gyvenimas;
☐ Švietimo galimybės;
☐ Bendravimas su aplinkiniais;
☐ Stresas ir krizės;
☐ Sveikata;
☐ Socialinė parama;

Kita (prašome nurodyti).....

4. Kaip vertinate savo gyvenimo kokybę?

- ☐ Labai gerai;
☐ Gerai;
☐ Vidutiniškai;
☐ Blogai;
☐ Labai blogai.

5. Kiek turite laisvo laiko per dieną?

- ☐ Mažiau nei 1 val.;
- ☐ 1 – 2 val.;
- ☐ 2 – 3 val.;
- ☐ 3 – 4 val.;
- ☐ 4 – 5 val.;
- ☐ 5 – 6 val.;
- ☐ 6 – 7 val.;
- ☐ 7 – 8 val.;
- ☐ Daugiau nei 8 val.

6. Ar turiningai praleistas laisvalaikis įtakoja jūsų gyvenimo kokybę?

- ☐ Taip;
- ☐ Iš dalies;
- ☐ Ne;
- ☐ Nežinau.

7. Kiek pinigų laisvalaikiui išleidžiate per mėnesį?

- ☐ Iki 100 litų;
- ☐ 100 – 200 litų;
- ☐ 200 – 300 litų;
- ☐ 300 – 400 litų;
- ☐ 400 – 500 litų;
- ☐ Daugiau nei 500 litų.

8. Kokias laisvalaikio praleidimo paslaugas renkatės Jonavos rajone? (galite pažymėti kelis atsakymo variantus)

- ☐ Nuotykių parką „Lokės pėda“;
- ☐ Baseiną;
- ☐ Sveikatingumo centrą „Atgaiva Tau“;
- ☐ Ekstremalias paslaugas;
- ☐ Sporto klubų paslaugas;
- ☐ Kiną;
- ☐ Kaimo turizmo paslaugas;
- ☐ Kavines;
- ☐ Muziejų;
- ☐ Kazino;
- ☐ Lankotės žirgyne;
- ☐ Biliardą;
- ☐ Lauko tenisą;
- ☐ Dažasvydį.

Kita (prašome nurodyti).....

9. Kas nulemia laisvalaikio praleidimo paslaugų pasirinkimą? (galite pažymėti kelis atsakymo variantus)

- ☐ Finansai;
- ☐ Šeimos norai;
- ☐ Asmeniniai poreikiai;
- ☐ Laikas;
- ☐ Draugų ir pažįstamų atsiliepimai;
- ☐ Sveikatos būklė;
- ☐ Aptarnavimo kokybė;

Kita (prašome nurodyti).....

10. Kas Jus paskatintų dažniau naudotis Jonavos rajone teikiamomis laisvalaikio paslaugomis? (galite pažymėti kelis atsakymo variantus)

- ☐ Paslaugų asortimento praplėtimas;
- ☐ Paslaugų teikimo kokybės pagerinimas;
- ☐ Laisvalaikio įstaigų darbuotojų kvalifikuotumas;
- ☐ Ilgesnis laisvalaikio įstaigų darbo laikas;
- ☐ Turėčiau daugiau laisvo laiko;
- ☐ Pigesnė paslaugų kaina;
- ☐ Gaučiau daugiau informacijos apie teikiamas paslaugas;

Kita (prašome nurodyti).....

11. Kokių laisvalaikio paslaugų trūksta Jonavos rajone? (galite pažymėti kelis atsakymo variantus)

- ☐ Naktinių pramogų;
- ☐ Vandens pramogų;
- ☐ Boulingo;
- ☐ Lošimo automatų;
- ☐ Atrakcionų parko;
- ☐ Specializuotų sporto klubų;
- ☐ Ekstremalaus laisvalaikio paslaugų;
- ☐ Vaikų žaidimo kambario;
- ☐ SPA ir sveikatingumo centro;
- ☐ Čiuożyklos;
- ☐ Laisvalaikio centro;

Kita (prašome nurodyti).....

12. Ar teikiamos laisvalaikio paslaugos Jonavos rajone pagerina jūsų gyvenimo kokybę?

- ☐ Visiškai pagerina;
- ☐ Pagerina;
- ☐ Nei pagerina, nei nepagerina;
- ☐ Nepagerina;
- ☐ Visiškai nepagerina.

13. Jūsų lytis:

- ☐ Moteris;
- ☐ Vyras.

14. Jūsų amžius:

- ☐ 15 – 25;
- ☐ 26 – 35;
- ☐ 36 – 45;
- ☐ 46 – 55;
- ☐ 56 – 65;
- ☐ 66 ir daugiau.

15. Jūs šiuo metu esate:

- ☐ Moksleivis/-ė;
- ☐ Studentas/-ė;
- ☐ Tarnautojas/-a;
- ☐ Darbininkas/-ė;
- ☐ Verslininkas/-ė;
- ☐ Bedarbis/-ė;
- ☐ Senjoras/-a.

16. Jūsų pajamos per mėnesį:

- ☐ Iki 500 litų;
- ☐ 500 – 1000 litų;
- ☐ 1000 – 1500 litų;
- ☐ 1500 – 2000 litų;
- ☐ 2000 – 2500 litų;
- ☐ 2500 – 3000 litų;
- ☐ Daugiau nei 3000 litų.

17. Jūsų šeimyninė padėtis:

- ☐ Netekėjusi/nevedęs;
- ☐ Ištekėjusi/vedęs;
- ☐ Išsiskyrusi/-ęs;
- ☐ Našlė/-ys.

Ačiū už nuoširdžius atsakymus.